

27-01-001

1988

ET KRISTENT SAMFUNNSBILDE

Av Svend Major

Isledning

Svend Major døde i juli 1988. Gjennom et langt yrkesliv som sjefingeniør i statens tjeneste hadde han høstet rik erfaring i offentlig administrasjon og menneskelige forhold, og han hadde ført en vedvarende kamp for rene linjer og absolutte moralnormer. De siste årene av sitt liv fikk han tid og anledning til å tenke gjennom hva han hadde vært med på, trekke opp linjer i den samfunnsutvikling han hadde deltatt i og forsøke å sette det inn i en historisk sammenheng. Ut fra en dyp kristen overbevisning kombinert med allsidige kunnskaper både på det kulturelle og samfunnsmessige område og med sine personlige erfaringer skrev han gjennom lang tid ned sine tanker, og det ble til et meget omfattende materiale, faktisk en hel kuffert full av notater og utkast. Blandt annet hadde han et sterkt ønske om å få satt Frank Buchmans hele liv og virksomhet inn i et historisk perspektiv. Ingen av oss lodder dypt nok i menneskesinnet til å kunne Selv rakk han bare å gjøre ferdig en mindre del av materialet for offentliggjørelse. Vi, - noen av hans venner, - har funnet hans tanker så verdifulle for forståelsen av vår egen tid at vi har foretatt en videre bearbeidelse og redigering. Enkelte overlappinger og gjentakelser har ikke vært til å undgå. Resultatet fremlegges her ved i samråd med hans hustru, Molle Cecilie Major.

Svend Major

Om Frank Buchman: s. 29

1988

ET KRISTENT SAMFUNNSBILDE

av Svend Major

Innledning

Uløselige konflikter, motsetninger, kriser og forvirring. Hva er det egentlig som plager vårt århundre? Vi velger å tro at det er et svangerskap. At en ny kulturrepoke, som vi ennå ikke kjenner, er unnfanget og kjemper for å få liv.

Vi vet noe om den tekniske utvikling som sannsynligvis vil prege fremtiden. Men vi kjenner ikke menneskene. Vi vet ikke hvordan de vil komme til å utvikle seg under de endrede livsbetingelsene denne teknikken vil gi. Og enda mindre hvilken form for samfunn som vil vokse frem.

De to ideologiene som har preget samfunnsutviklingen de siste generasjonene, kapitalismen og kommunismen, viser ingen sam-
lende vei fremover. Begge er delløsninger, sprunget ut av og preget
av foreliggende tidsbestemte situasjoner. De har spilt sin rolle.
De har sett sin tid. Ingen av dem lodder dypt nok i menneskesinnet
til å kunne gi verden fremtidsvisjoner som alle vil kunne satse
på.

+ + + +

Kan vår fortid, historien, vår ballast av århundredenes
erfaringer, som individer og som samfunn, gi oss noe lys, antyde
noe om visjoner og mål vi som mennesker tør velge å styre etter?

En gang før, under renessansen i 1400-1500 årene, sto vår
jødisk-kristne kulturkrets i en avgjørende krise da middelalderens
livsform brøt sammen og kaos syntes å true. Et skred av skapende
åndskraft ble dengang utløst. Menneskene utviklet seg som i en
pubertetsperiode, og et nytt bilde av mennesket selv, av dets evner
og muligheter, et nytt menneskebilde og et nytt verdensbilde, opp-
sto.

Nå står vår kulturkrets igjen i en kritisk overgangstid.
En tid som krever et nytt åndelig gjennombrudd om det skal lykkes
å føre den jødisk-kristne kulturkrets frem fornyet i vår tids form.
Alternativet synes å være å miste vår vekstkraft som kultur, å
splittes opp, for så langsomt eller fort å visne hen og å dø slik

det er skjedd med en rekke tidligere, tildels høyt utviklete kulturer på jorden.

Mulighetene og evnene til renessanse, fornyelse, synes å være et særdrag ved vår kulturkrets. Velger vi å ta imot den, og å betale med den innsats av åndskraft og åndsarbeid det vil koste å utløse den, kan den komme til å vise oss vei fremover.

Sidene som følger, er et alminnelig menneskes forsøk på å bruke erfaringer og kunnskaper til å orientere seg i en verden som tydelig er i vekstkrise, og til å søke styringspunkter for en kurs fremover.

I de fredelige og "glade" 20-årene, da jeg var gymnasiast, ble det nøytrale og avsidesliggende Norge skremt opp av nyheter om utviklingen i Russland etter revolusjonen der i 1917.

Det var i første rekke i Studentersamfunnet i Oslo at de revolusjonære tankene og teoriene ble lansert. Der foregikk de første offentlige intellektuelle brytningene om hvilke ideer som skulle være bestemmende utover i det tyvende århundre i det norske samfunn.

Første gang jeg kom i Studentersamfunnet var i det siste semesteret med konservativt styre, før "Mot Dag" fikk makten. De konservative hadde ennå flertallet, de hadde styrebordet og de hadde formannen. Men det var en fast organisert kommunistisk gruppe, "Mot Dag", ledet av marxisten Erling Falk, som preget møtet. De tok hele tiden initiativet i debatten og førte den på sine premisser. Ved neste valg var det dem som fikk formannen og styret, og de gjorde Studentersamfunnet i Oslo til en kamplass og etterhvert til en bastion for marxistisk indoktrinering.

Det var første gang jeg stod overfor en sluttet gruppe mennesker som hadde en felles fast utformet ideologi med den bestemte målsetting å omforme samfunnet.

I Studentersamfunnet i Trondheim, hvor jeg studerte ved NTH, kjempet også representanter for "Mot Dag" for å vinne makten. De hevdet at revolusjonen i Russland var bekreftelsen på at den

marxistiske materialisme viste veien frem mot et kommunistisk ideal-samfunn hvor alle menneskelige og sosiale problemer var løst, gjennom at samfunnsproblemene var løst. Det bestående borgerlige samfunn, hevdet de, var pill råttent og bare modent for rasering.

Men studentene i Trondheim viste seg å ha røtter som var sterke nok til å holde stand mot demagogiet. Vi var realister, innstilt på å studere våre fag for å dyktiggjøre oss til en innsats i det samfunnet som slektene hadde bygget opp, ikke på å rive det ned.

Selv hadde jeg hjemmefra på morssiden en viss kontakt med haugiansk kristendom som den hadde nedfelt seg i Drammen og langs Drammenselven oppover til Modum. Og betegnelsen "pill råttent" prelltet i hvert fall av på dette miljøet.

En dag i 1935 satt vi en krets venner og snakket om vårens og sommerens opplevelser. Jeg var ikke klar over at jeg hadde sagt noe spesielt eller bemerkelsesverdig, før reaksjonen hos de andre fikk meg til å spisse ører. Mine ord var falt omtrent slik: "Jeg har sett noe nytt, noe jeg ikke visste om tidligere, og jeg vil holde fast ved det for resten av livet, uansett hva det kan komme til å koste meg."

Nå er 50 år gått, og det har vist seg at avgjørelsen ble en avgjørelse for livet. Og forunderlig nok har jeg aldri angret på den, ikke en dag, ikke en time. Når det har kostet - og noen ganger har det kostet adskillig - har jeg visst at dette var innkalkulerte krigsomkostninger. Det var del av, og forutsetning for seier.

Vi var nettopp kommet hjem fra en konferanse i Oxford. Oxfordgruppen hadde vi møtt da den som lyn fra klar himmel brøt inn i studentmiljøet ved Norges Tekniske Høyskole i Trondheim våren 1935, hvor jeg var student i fjerde årskull. Vi hadde møtt en gruppe alminnelige mennesker, og blandt dem studenter som oss selv, som var forpliktet med klar overbevisning til noe de kalte Guds plan. Guds plan for dem selv, for det samfunn de levde i og for verden. De aksepterte faste moralnormer, og hevdet at den Hellige Ånd var en aktuell, levende realitet for enhver som uten forbehold ville la seg lede av Jesus Kristus. De snakket enkelt og rett frem på

en overraskende dagligdags og realistisk måte, men det var noe i deres holdning og budskap som var i samsvar med de dypere strengene i oss, med det beste og sentrale i den kulturarv vi var del av.

Ved konferansen i Oxford om sommeren hadde vi møtt representanter fra mange land i Europa, fra Nord-Amerika og fra afrikanske og asiatiske land. Daværende statsminister Baldwin hadde tatt imot en delegasjon fra konferansen ute på sitt landgods, og lederen for Bank of England, Montague Norman, kom til en av de store demonstrasjonene. Det hele fortonet seg ikke som et møte i en bevegelse, i en gruppe eller organisasjon. Det var en sammenkomst av mennesker fra hele verden som bygget på at ånd og åndskraft er en realitet og at verden er ment å bli styrt av mennesker forpliktet av den Hellige Ånd.

Den som engang har opplevet det, kan aldri bli kvitt visjonen. Selvom en legger tanken ned og lar forpliktelsen hvile, forblir erfaringen nedfelt i bevisstheten. Dens spor er uutslettelige.

Alt det Oxfordgruppen lærte, var kjent stoff fra religionsundervisning og forkynnelse, men der som teoretisk mulighet eller historisk overlevering. Her møtte vi folk som oss selv, som stod midt i dagliglivet og hevdet at liv i kristen seier er mulig for den som velger å leve forpliktet, engasjert og målrettet under Gud.

Ved konferansen i det internasjonale miljøet i Oxford ble denne visjonen løftet opp over det rent personlige, det lokale og det nasjonale liv, til en visjon med hele verden som siktemål. Hva dette i praksis ville innebære, ville bare de erfaringer en fikk ved å hoppe ut i det og begynne, vise.

Mitt praktiske liv har vært som sivilingeniør, hovedsakelig i offentlig tjeneste, med teknikk, økonomi og administrasjon som arbeidsområde. Et travelt og aktivt yrkesliv som jeg ser tilbake på med takknemlighet. Hva tro og visjon har betydd i dette praktiske arbeid, er en annen historie, som ikke skal fortelles her.

+ + +

Som pensjonist har jeg fått tid til å tenke, og jeg forsøker

nå å orientere meg i den verden jeg har levet, og lever i. Den har gjennomgått større og mere dyptgående forandringer i min levetid enn i noen annen tilsvarende periode. Usikkerheten overfor fremtiden er større, mulighetene på nær sagt alle felter - til godt og til ondt - er større, og behovet for en visjon, et fremtidssyn, noe å tro på og noe å styre etter, er større enn det noen gang har vært, i hvert fall siden renessansen.

Under renessansen, i 1400- og 1500-årene, måtte menneskene også finne nytt feste, nytt grunnlag å stå på, for å kunne utvikle seg videre. Middelalderens verdensbilde med en flat jord omkring Middelhavet og Nordsjøen oppløste seg, og et nytt, veldig, og for datiden skremmende bygget seg etterhvert opp. Bildet av himmelen ble også rokket av astronomer, som oppdaget at jorden gikk rundt solen. Samtidig grep historiebildet tilbake, og det gamle Hellas og Rom med sine kulturverdener kom inn i bevisstheten igjen.

Mennesker som holdt seg orientert og hadde mot til å forstå tidens tegn og signaler, begynte å tenke og handle ut fra andre forutsetninger og i andre baner. En ny side ved menneskene vokste frem. Individet, det individuelt utstyrte og utviklede menneske, trådte frem og begynte å forme, og etterhvert omforme, samfunnet det levde i.

I vårt århundre har to verdenskriger skapt behov for og utløst en ny fase av teknisk utvikling, som nå raser frem og preger ikke bare deler av jorden og livet der, men hele jorden og deler av verdensrommet.

Å gi noe bilde av denne utviklingen som vi står midt oppe i, og som hver dag går videre og viser nye resultater, er ikke mulig. Det får være nok å nevne stikkord som: elektronisk databehandling, automatisert fabrikkdrift, satelitter og måneferder, kommunikasjonsrevolusjonen med fly og teleteknikk, og ikke minst informasjons-, kunnskaps- og utdannelsesrevolusjonen hvor det ser ut til at etterhvert alle kunnskaper vil bli tilgjengelige for alle. Forandringene vil ikke komme overalt på en gang, men den som ønsker å være våken, ser i øynene at dyptgående samfunnsendringer er underveis.

Kommende generasjoner vil få en verden å leve i som er anderledes enn den våre foreldre og vi har opplevet, og som har preget

vår bevissthet. De vil måtte finne vei i en ny virkelighet og skape nye samfunnsformer. Vanskelighetene de vil stå overfor og vil måtte løse, er det ikke mulig å forutsi. Men historien viser at overgangsperioder ofte har vært harde, krevende, og noen ganger blodige tider. De har gjerne stilt store krav til dem som skulle mestre vanskelighetene og finne veien frem gjennom dem. Vi kan lære av det som skjedde da Middelalderens kulturverden brøt sammen. Problemene som vil måtte løses i forbindelse med vår tids renessanse kan neppe ventes å bli mindre.

Våre massemedia konfronterer oss med en kontinuerlig strøm av informasjon om konflikter, stridigheter og tvister, små og store, på det hjemlige plan og over hele verden. Det er realiteter som vi må leve med og handskes med. Men det er ikke konfliktene som viser vei fremover. Visjonene, målene å strebe mot, de må søkes annensteds.

Verden har sett kulturer oppstå, leve, visne og gå under, den ene etter den andre. Vi lever i den jødisk-kristne kulturkrets. Blandt dens særpreg er dens tro på dynamikk, på at menneskene og dermed også samfunnet, er del av en plan og en utviklingsprosess. Gjennom historien har den vist evne til å møte stagnasjons- og krisesituasjoner med evne til fornyelse og gjenskapelse, til renessanse.

Men la oss gå tilbake til begynnelsen og se på enkelte av sprangene i utviklingen.

For tre-fire tusen år siden brøt ifølge Bibelen en mann ved navn Abraham opp fra det organiserte samfunn i Ur i Mesopotamia, og dro i ørkenen for å gjøre en ny start. Om foranledningen til hans oppbrudd eller hva han ventet å finne i ørkenen vet vi lite eller ingenting. Men det var tydelig meislet fast i Abrahams bevissthet at han var kalt av Gud, at det bare fantes én Gud og at lydighet mot denne Gud var hans livs ene mål og hensikt. Med Abraham kom noe nytt inn i verden som ikke finnes i noen annen kultur enn den jødisk-kristne: forestillingen og bevisstheten om at det fantes bare én Gud, og at denne Gud har

en plan og en hensikt med menneskene og med verden, at vi er underlagt et dynamisk prinsipp.

Patriarken Abraham levde som nomade i ørkenen. Han fikk barn og barnebarn, og en nomadestamme bundet til Abrahams visjon om den ene Gud og lydighet mot Hans kall vokste frem.

Historien forteller om hvordan denne stammen kom til Egypt og ble boende sammen med det egyptiske folk under dets fører Farao. De jødiske nomader møtte her et fastboende folk i et ordnet samfunn.

Så skjedde et nytt oppbrudd og en ny visjon ble tent. Moses ble kalt av Gud til å føre jødene ut av Egypt, til et nytt land, hvor de skulle bygge sitt eget samfunn etter Hans plan. Mens de var underveis, fikk de Moseloven - de ti bud, grunnloven de skulle bygge sitt nye samfunn på.

Omsider nådde de frem til målet, Kanaans land. Og her begynte en ny utviklingsfase. Fra å ha vært en forholdsvis enkel ørkenstamme, holdt sammen av visjonen om å være styrt av Gud, og av å ha et spesielt kall, skulle de utvikle seg videre til å bli et organisert folk. Ikke etter mønster av andre etablerte folk, men med bibehold av forankringen i lydighet mot den Gud som hadde kalt Abraham og ledet hans slekt frem til den nå stod i det land Han hadde lovet dem. Nå skulle nye slektledd finne visjonen og veien for folket som skulle vokse frem til en nasjon, lydig mot Gud. Det ble en lang og tung vei å gå. Århundreder med kriger, med bortførelser til fiendeland, med nederlag og med seire, med profeter og konger, med folket i tvil og folket i tro, måtte de leve gjennom.

Kallet til Israel, som først var blitt gitt til Abraham, forble levende i folkets bevissthet. Forståelsen av hva kallet innebar, vokste, og det fikk etterhvert en ny dimensjon i troen som vokste frem på at Gud skulle komme til sitt folk som Messias og oppfylle løftene, lengslene og drømmene.

Gjennom århundredene i trengsel og kamp for å overleve var overbevisningen om å være Israel, Guds utvalgte folk, kalt til å iverksette Hans vilje, vokst inn i jødernes bevissthet. Men i den folkelige myte som dannet seg, var det opprinnelige kall til åndelig forerkskap og ansvar glidd over mot en forestilling om at de hadde ervervet en spesiell stilling med spesielle rettigheter i forhold til andre folk.

Den historiske utviklingen i Israel kom inn i en helt

spesiell fase da Jesus av Nasaret ble født, levet og gjorde sin gjerning blandt jødene. Det skjedde tydelig på et helt bestemt tidspunkt i historien, "i tidens fylde". Da Jesus hadde avsluttet sitt oppdrag og fullført sin bestemmelse, ga han sin lille gruppe av kjernetropper ordren: "meg er gitt all makt i himmelen og på jorden, gå derfor ut og gjør alle folkeslag til mine disipler." Intet spesielt hadde han å gi jødene utenom denne generelle befaling. At Abrahams slekt gjennom århundreder var blitt trenet opp med sikte på å kunne adlyde denne befalingen, var det bare få som ante.

Konflikten mellom det bildet jødefolket hadde av den seier Messias skulle føre dem frem til, og det budskap Jesus fra Nasaret, Kristus, bragte, ble ikke løst. Jesu disipler ble uglesett og etter hvert drevet ut av Jerusalem.

En del av dem havnet i den hellenistiske delen av Romerriket, hvor de ble tvunget over i et nytt språk og en fremmed kultur. Sin tro, det kristne evangelium, ble de av den samfunns- og livssituasjon de var kommet i, tvunget til å hamre ut i en form så den kunne bli forstått under de nye forhold. Det var blitt en forutsetning for at de skulle kunne adlyde Jesu avskjedsbefaling. Hardt må det ha vært, men også inspirerende, f.eks. når de hos grekerne store filosof Sokrates fant grunnleggende tanker som harmonerte med den kristne tro. De levet nå i et samfunn hvor tenkning, filosofi var bevisst utviklet, og evangeliet måtte forkynnes i en form så det kunne forståes også av de skolerte hellenister. Det var ikke noe nytt eller endret evangelium det var tale om, men en utdypet og videre forståelse av Jesu budskap, slik at det ble klart at det også gjaldt i et mere komplisert og administrativt utviklet samfunn, som det hellenistiske.

Paulus og den gruppen av mennesker som arbeidet sammen med ham, må ha gjort en åndelig innsats av høyeste klasse da det lyktes dem å finne uttrykk for Jesu evangelium i en form så det ble forstått både i Hellas og senere i Rom.

Og Paulus vant frem, ikke ved å tilpasse Jesu lære til de nye, fremmede forhold, men ved å gå dypere inn i forståelse av den, til der hvor den er relevant også for hellenistene.

Den kristne religion som Paulus og hans trofeller forkynte den, vant gehør og fikk fremgang i en grad som det nesten er

vanskelig å fatte. Tre hundre år senere ble kristendommen proklamert som offentlig religion for hele det romerske rike - det var på den tiden hvor romerriket hadde sin største utstrekning.

Møtet mellom de første kristne menigheter, urmenighetene, og datidens "siviliserte" verden og infiltrasjonen av kristen tro og tenkning i Hellas og Rom kan umulig ha vært planlagt av mennesker. Men det fikk konsekvenser for hele menneskeheten.

Hvor dypt den kristne tro stakk i romerrikets innbyggere, er det vel best ikke å spørre for meget om; men dørene var åpnet og arbeidet med å bygge opp den kristne kirke som en kirke for alle folkeslag, begynte.

Mens romerriket etterhvert gikk i oppløsning, ble kirken mere og mere den "verdensomspennende" organisasjon for Europas og Middelhavslandenes folk. Opp gjennom middelalderen ble kirkespråket latin det internasjonale fellesspråk. Den tids kristne filosofi, skolastikken, ble en slags allvitenskap hvor tidens folk søkte svarene på alle spørsmål. Mot slutten av middelalderen hersket en enhetlig kultur, styrt i kirkens regi, over størstedelen av Europa. De gotiske katedralene, som en slags multikunstverk, står fremdeles og vitner om denne perioden.

Men selv om alt på denne tiden ble omtalt i kirkens språk og behandlet i dens form, synes menneskenes natur ikke å ha vært annerledes enn vi kjenner den idag. Middelalderens inkvisisjon, heksejakt og avlatshandel svarer vel omtrent til våre dagers hemmelige politiske politi, terror og personforfølgelser og økonomisk svindel.

Den kirkelige enhetskulturen førte til at det kristne evangelium nådde frem til utallige enkeltindivider og grupper av individer, men noe virkelig gjennombrudd som styrende ide og prinsipp for den politiske makt fikk det ikke. Feudalismen og livegenskapet vitner om det. Evangeliets infiltrasjon i maktsystemene synes å være blitt motvirket av maktsystemenes forsøk på infiltrasjon av kirken.

+ + +

Middelalderens stabile og relativt enkle bilde av Gud, verden og mennesket ble i 1400- og 1500-årene brutt i stykker av

renessansen, som begynte i Italia og bredte seg derfra som et åndelig stormvær. Den kom i forskjellige former og til litt forskjellige tider, men feiet etterhvert over hele Vest-Europa. Det som primært skjedde, var at menneskene oppdaget seg selv, sine evner og muligheter, og også den verden de levte i, på en ny måte. Ny litteratur, ny kunst og nye vitenskapelige erkjennelser oppsto. Det må ha vært som om en hel vegg falt ut og åpnet for et nytt perspektiv.

Kirken hadde vanskelig for å se det positive i alt det nye, og kjempet for å holde fast ved sitt etablerte Guds- og verdensbilde og sin etablerte oppfatning av mennesket. Men det knaket stygt i det gamle kirkebygget. Med reformasjonen brøt renessansens tenkning for alvor også inn over kirken selv. Kirkens folk satte seg til motverge, men de klarte aldri å stoppe reformasjonen.

En vekst og utvikling i bildet av det kristne menneske fant sted da den tradisjonelle middelalderske menneskebilde kolliderte med, og tok opp i seg, renessansens bilde av det erkjennende, individualistisk tenkende menneske. Et utdypet og rikere menneskesyn fremsto på bakgrunn av renessansen-reformasjonen. Og det er i grunn trekkene blitt stående like til vår tid.

Gjennom romerkirkens motoffensiv, motreformasjonen, kom reformasjonens ideer og dens menneskebilde også delvis til å virke tilbake på romerkirken. Kampene og stridighetene om det som skjedde under reformasjonen ble harde, og kom til å pågå gjennom århundreder. Og de har ennå ikke funnet sin avslutning.

Renessansens tenkning, dens menneskesyn og livsform kom etterhvert til å trenge gjennom i alle livets forhold i hele Nordvest-Europa, og middelalderens enhetskultur gikk over i historien. Et nytt bilde av mennesket selv var kommet frem for bevisstheten.

Det var skjedd et skritt fremover i utviklingen av den vestlige verdens kulturkrets. Det var skjedd innen den jødisk-kristne kulturkrets. Men det fikk etterhvert som den hvite manns kultur bredte seg, konsekvenser for hele verden.

Renessansen - reformasjonen var gått som en brusende, bevissthetssprengende vårløsning over Europa. Selve utgangspunktet, menneskets bilde av seg selv, av Gud, og av den verden det levte

i, hadde forandret seg. Og nye muligheter for vekst og utvikling åpnet seg på utallige områder. Den nye livsbevissthet som i 1400-1500-årene nådde frem til en opplyst elite, til samfunnets privilegerte, fikk i 1600-1700-årene fotfeste i en stadig større bredde av befolkningen. Stadig flere fikk del i de nye erkjennelsene. Og det skapte en ny selvbevissthet som ga seg utslag i handlekraft og nye aktiviteter. Og en bred utvikling på det materielle område fulgte. Oppdagelser, oppfinnelser, handel, industri og etterhvert økonomisk styring av samfunnet. Den store svingning over mot et materialistisk orientert samfunn var begynt.

Da Adam Smith's bok "Wealth of Nations" (Nasjonenes velstand) kom ut i 1776, fikk den liberale materialisme sitt teoretiske grunnskrift. Teoriene som peker frem mot en materialistisk kapitalistisk samfunnstenkning, forelå som lærebok. Læren som her forfektes, om de økonomiske krefters frie spill, om den frie handel over landegrensene, om kapitalismens iboende evne til vekst, o.s.v. ble studert, akseptert og fikk bestemmende innflytelse på tidens og ettertidens økonomiske tenkning, økonomiske lovgivning og økonomiske politikk. Teoriene er fremdeles levende og blir forfektet av mange fremtredende økonomer og politikere den dag idag.

Typisk for denne tenkning er at den utelukkende behandler og handler om materielle verdier. Åndelige, religiøse, erkjennelsesmessige spørsmål berører den ikke. Muligens gikk økonomene ut fra at det var spørsmål som hørte inn under teologien, som de overlot til kirken å ta seg av. Men ingen ting tyder på at de offisielle kirkene har tatt opp til behandling den nye situasjonen menneskene var kommet i da den pragmatiske materialistiske tenkning og ledelse av samfunnet utviklet seg og førte til at det etterhvert oppsto helt nye samfunnsformer.

Kirken fortsatte trofast sin tradisjonelle forkynnelse av evangeliet, mens det for store deler av befolkningen mistet sin betydning for hverdagen og for arbeidslivet, og ble redusert til søndagens og helligdagens evangelium. Åndsarbeidet å sette opp mot hverandre de nye materielle verdiene som menneskene hadde funnet, og de gamle etablerte åndsverdier i en dialektisk konflikt,

kom ikke igang på noen konstruktiv eller fruktbar måte. Åndskampen å sette de to verdiverdener mot hverandre med sikte på å finne en syntese hvor verdiene fra begge ble trukket frem, bevisstgjort og bevart, ble ikke kjempet. Noe som kunne oppfattes som en parallell til det som skjedde dengang Paulus sto overfor den for ham fremmede hellenistiske kultur, skjedde ikke i de etablerte kirkene. Kirkene fortsatte sitt liv uforandret, mens menneskene i sitt daglige liv stort sett vendte seg til en materialistisk livsform.

Tiden syntes moden for at det kristne menneskebilde som levde i folks bevissthet, skulle ekspandere til også å omfatte et kristent samfunnsbilde svarende til de nye forhold menneskene nå levde under. Utviklingen av dette lot imidlertid vente på seg.

Men om et kristent alternativ til den materialistiske kapitalismen ikke kom til uttrykk gjennom de etablerte kirkene, var det tydelige tegn i tiden på at en prosess var i gang, som krevde å komme til uttrykk. Blandt utallige kjente eksempler skal tre nevnes. I Tyskland oppsto pietistiske bevegelser som spredte seg også til andre land, og som delvis fremdeles lever. I England reiste John Wesley (1703-1791) en landsomfattende vekkelse, kjent over store deler av verden som metodismen. Her i Norge er Hans Nielsen Hauge (1771-1824) og haugianismen et lysende eksempel på den nye ånd som meldte seg og ville frem. Den ble avvist av makthaverne, men fikk likevel innflytelse gjennom markante førerskikkelser, gjennom menigmann og middelklasse og videre frem til en viss innflytelse i deler av samfunnet.

Vekkelsene fortsatte å leve. De lot seg ikke kue eller stanse. Men i sine forsøk på å realisere sitt livssyn og samfunnssyn innen handel og næringsliv ble de ofte frustrert, ofte baktalt og avvist av de etablerte handels- og industriforetagender som fryktet deres konkurranse. Man forsøkte å avgrense dem til "religøs" virksomhet innen sekter og bedehus.

På tross av de mange impulsene de offisielle kirker mottok, forble de i store trekk det etablerte samfunns kirker, som levde sitt liv innen rammen av de tilvante former. Handel og næringsliv på sin side fortsatte stort sett å utvikle seg uten noen høyere visjon eller forpliktelse, etter sine egne lover og med sin egen

ekspansjon som eneste bindende målsetting.

Den kommersielle og industrielle utvikling fortsatte med aksellererende fart. Flere og flere mennesker ble berørt av den. De som hadde ressurser og muligheter til å utnytte situasjonen, ble rike og mektige. Men samtidig utviklet det seg en ny samfunnsklasse av industriarbeidere og lønnsmottagere som hverken hadde eiendom, makt eller rettigheter. Det oppsto i samfunnet et forsterket og stadig voksende sosialt problem som presset seg frem og forlangte løsning.

Da problemet for alvor ble satt i fokus, var det ikke på religiøst, kristent grunnlag. Det var Karl Marx, en skarpskodd filosof av Friedrich Hegels skole som formulerte "det Kommunistiske Manifest" i 1848 for den gryende kommunistiske bevegelse og manet til kamp mot et kapitalistisk samfunn.

Marx var tysk jøde av rabbinerslekt, og må fra sitt hjem ha kjent den jødisk-kristne tro. Men i sin kamp tok han opp parolen "Religion er opium for folket". Han innførte en materialistisk historiefortolkning og hevdet at all åndelig og religiøs virksomhet var sekundær og oppsto som følge av, eller frukt av, den materielle situasjon. Karl Marx gjorde det bevisste valg å kutte ut hele det åndelige og moralske grunnlag for menneskehetens kultur, og å postulere at den materielle verden var den primære.

På dette grunnlag bygget han sin filosofi og sitt bilde av en verdensutvikling som han førte frem til et eskatologisk bilde av det endelige mål i form av "det kommunistiske samfunn". En materialistisk filosofi som viser veien frem til et fullkommenhets-samfunn, basert på at menneskene på veien frem mot dette vil ha forandret og foredlet sin natur til en idealtilstand, må bli hengende i luften som et paradoks. Den kommunistiske eskatologien avslører at Marx nok ikke hadde maktet å frigjøre sitt sinn fra den fundamentale troen som han bevisst hadde fornektet. Troen lå i et dypere skikt i sinnet enn det han kunne nå med sin vilje.

Det filosofiske systemet Marx bygget opp, hvilte tydeligvis på et skikt i bevisstheten som ikke var det dypeste, som ikke var det som er bestemmende for de ubevisste og dypeste strømninger i sinnet. Troen på det kommunistiske idealsamfunn var og forblir et religionssurrogat. En filosofi basert på tørr tenkning uten fast fundament i menneskenes sinn, måtte bli følgen. Millioner

som har fulgt ham og bygget på hans lære har fått betale for det. De har bygget, og fortsetter å bygge, samfunn dømt til å visne og forfalle, fordi de ikke har røtter ned til det fundament som utgjør det dypeste tilgjengelige lag i menneskenes sinn.

Med ytre makt, med soldater og politi kan slike samfunn holdes kunstig gående en tid. Men skal det finne sin egen balanse og få full og fri vekstevne, må det hvile på det åndelige grunnlag som er bygget opp gjennom århundredenes utallige slektledd.

Utgangspunktet, trosgrunnlaget er fundamentalt det samme. Men det må oppleves og uttrykkes på nytt når vekst og utvikling fører til at livs- og samfunnsforholdene endres, når vi som mennesker og som samfunn modnes og når nye trin i kulturutviklingen.

Verden står idag, som ved renessansen i 1400-1500-årene, overfor et nytt stort sprang i utvikling. Innen de tekniske fag ser vi det i atomforskning og astronomi, elektronisk databehandling, automatisering av produksjon, kommunikasjonsrevolusjonen og revolusjon innen kunnskapsformidling - nye muligheter og nye oppgaver på nær sagt alle felter. Verden med alle dens folkeslag er på vei mot å kreve del i vestens teknologi. Det vil nødvendigvis føre til at verden etterhvert blir én. Verden blir én enten vi liker det og aksepterer det eller ikke. Mulighetene er enten å lykkes sammen, eller å gå under som kultur sammen.

Vi står overfor den åndelige oppgaven å oppdage og å erkjenne hvem vi er i denne verden, - å akseptere våre røtter ned forbi vår bevisste tekniske og materielle verden til vår åndelige opprinnelse som er der, selv om det ligger utenfor våre evner og muligheter å beskrive og forklare den. Vi må stå åpne for mulig økende innsikt også på dette felt. Vår bevissthet kan bli åpnet for ny erkjennelse også her, på samme måte som vi i det tyvende århundre har opplevet at vår naturvitenskapelige erkjennelse er blitt radikalt utvidet gjennom relativitetsteoriene og kvantemekanikken til atomfysikken med dens enda helt uoverskuelige følger.

Åndsarbeidet vi står overfor, består i med åpent sinn å lete etter de punkter, brokker, hendelser og begivenheter hvor vi som menneskehet er kommet nær og har latt oss styre av møtet med det guddommelige mønster. Det mønster som fremfor alt ble

åpenbart i Jesus Kristus.

Det er ikke et alternativ til de to store politiske ideologiene, kapitalismen og kommunismen, vi trenger. Det vi trenger, er et åndelig fundament på et dypere plan, en realisasjon av det religiøse grunnlag vår kulturrepøke hviler på. En ekspansjon av den kristne individualisme, som har vært fremherskende siden renessansen - utvikling av et kristent samfunnsbilde, en kristen samfunnsidé. Et samfunnsbilde og en samfunnsidé som er en realisering av Jesu evangelium inn i den verden vi lever i idag, ville kunne gi inspirasjon og vise vei for praktisk anvendelige ideologier, som kan variere fra tid til tid, avhengig av forhold og behov.

Det var ved overgangen fra individualismens livsform og religiøse uttrykk til en sosial livsform at det glapp.

En samfunnsomveltning har funnet sted uten at kirken eller den kristne elite har tatt opp åndsarbeidet å klarlegge sammenhengen mellom Jesu Kristi lære og de nye livs- og samfunnsformer som vokste frem. Kirken synes å ha sittet som passasjer på lasset da kapitalismen rullet frem. At Jesu altomfattende evangelium også skulle kaste lys over og trekke opp linjer for denne som for all annen menneskelig utvikling synes bare å ha vært klart for enkeltmennesker eller begrensede grupper, mens den offisielle kirke fortsatte i sin vante kurs uten å observere tidens signaler.

Da annen verdenskrig sluttet, var det tydelig. Verden gikk inn i en ny tidsepøke. Det nye bilde av de fysiske lover som Albert Einstein så inn i ved århundreskiftet, ble en realitet for hele verden i 1945 da atombomben sprang. Vitenskap og teknikk var gått over en terskel, og et race fremover mot nye mål var igang.

Kolonitiden var i sin avsluttende siste fase. "De Forente Nasjoner", F.N. bygget på alle folkerasers menneskelige likeverd. Den hvite manns hegemoni hvilte på hans vitenskapelige og teknologiske forsprang, og hadde sett sin tid.

Vi står ikke overfor noe valg. Verden er gått inn i en ny epøke. Valget består i om vi vil forsøke å styre inn i den og hvordan vi vil gjøre det, - eller om vi vil la oss drive inn i den styrt av omstendighetene.

Fremtredende engasjerte ledere fra de forskjelligste deler av næringsliv, nasjonalt liv, politikk, fagbevegelse o.s.v. har

behov for, og søker etter et etisk grunnlag for sin tenkning og planlegging. Der er behov for en "holoisme", helhetsforståelse, akseptering av at vi er underordnede deler av en overordnet enhet.

Vanskeligheten ligger i å finne et uttrykk for en slik overordnet enhet som er akseptabel for alle. Innfører vi et gudsbegrep, vil det lett i praksis bli like mange forskjellige gudsbegreper og guder som det er individer.

Hele vår kultur bygger på Gud som åpenbaret i Jesus Kristus. Han ga oss ikke noe konkret materialistisk definert bilde av hvem han var. Han sa han selv var sannheten, livet og veien. Og han sa han ville la den Hellige Ånd bli hos menneskene når han selv gikk tilbake til sin far, og ble del av Gud.

Den Hellige Ånd er der for enhver som søker Den. Alle vil finne Dens kall i den guddomsgnist som er i ethvert menneske.

Et konkret samfunnsbillede av Den Hellige Ånds verden gis ikke. Enhver ser bare kallet til seg selv og det er et gigantisk åndsarbeid som forestår i på grunnlag av enkeltmenneskers kall å samle utallige impulser til en felles visjon. Ikke til et definert bilde, for virkeligheten, samfunnsvirkeligheten, vil være levende, og kan ikke fanges og holdes fast av noen menneskelig forstann.

Individet som finner Gud, d.v.s. så store deler av Gud at det dominerer over de delene av mennesket som gjør motstand på egne vegner, har vi stundom sett gjennom tidene.

Det som synes å stå og vente på vår tid er mennesker som samlet finner en samfunnsvisjon som de vier seg til å virkeliggjøre. Bilde av et nytt samfunn må komme som en videreføring av det nyskapte (frelste) menneske.

Den verden som fikk form under renessansen-reformasjonen utviklet seg gjennom 4-500 år med aksellererende fart på alle felter - undtagen ett. Den åndelige erkjennelse av livet selv, av mennesket og dets plass og mål i verden synes å ha utviklet seg relativt lite, ihvertfall uten noe stort felles gjennombrudd.

Annen verdenskrig ble som en port menneskeheten gikk gjennom, og da den kom ut på den andre siden var det som den hadde skiftet over i nytt gear, over i høygear.

Krigen sluttet med at atomkraften slapp løs i bombene over Japan. Utviklingen av elektronisk databehandling EDB startet sitt aksellererende ras gjennom samfunnet, automatisering av industri

og kommunikasjoner på alle felt, fly, telekommunikasjoner, måneferder og satelliter, genteknologi i medisin og botanikk o.s.v. o.s.v. Og samtidig kolonitidens definitive slutt. Markering av at de såkalte "fargede raser" ikke lenger kunne akseptere seg som sekundære i forhold til "den hvite mann", men hadde gjort frasparket og er på vei inn....

Det radikalt nye som uten tvil kommer, er kommunikasjonen. Vi får en verden som vi må leve i og styre sammen. Vi må finne og akseptere felles normer som gjør kommunikasjon mulig. Jesus sa: "gå ut til allverden". Vi må akseptere at han mente det.

Renessansen-reformasjonen kom da menneskene fant nye sider ved sine åndelige grunnverdier eller grunnforestillinger. Hvor er vår tids nye skritt mot utvidet forståelse av våre åndelige grunnverdier?

Det kristne menneskebilde, eller det bilde av det av Gud skapte menneske som Jesus Kristus ga, står fast og vil bli stående. Men renessansen-reformasjonen ga en utvidet fordypet forståelse av budskapet som Jesus ga menneskeheten.

Nå går vi gjennom en port som i mangt minner om renessansen. Vi må finne det åndelige grunnlag for å kunne skape denne fremtiden. Spørsmålet er å finne, slite, kjempe oss frem til den ekspansjon av bildet av Jesus som vår tid må ha for å kunne leve videre og utvikle seg videre inn i den kommende epoke.

Tidens politikere har budt oss å velge mellom venstre og høyre, mellom russisk dominert maktpolitikk og amerikansk dominert maktpolitikk. De minner om kjøreskolelærere som sier til sine elever at de må velge enten de vil kjøre i grøften på venstre side eller i grøften på høyre side.

Men det vi trenger er ikke politikere og ikke kjøreskolelærere som forteller oss hvilken av grøftene det er best eller verst å havne i. Det vi trenger er å lære å finne veien. Veien som fører fremover mot det som er vårt mål.

Og målet for vår tid er ikke lenger bare det enkelte menneskes eller den enkelte families mål, det er målet for et

samfunn som omfatter alle i et fellesskap og etterhvert strekker seg ut til å sikte mot hele verden. Vi avslår å velge mellom politikernes anbefalte grøftekjøringer. Oppgaven er å finne veien. Og det er vår tids oppgave, oppgaven for hver enkelt av oss, å ta imot det Jesus Kristus ga og gir oss og å tro, å tenke, å løfte og å realisere det i lydighet mot Hans påbud om å bringe det ut til all verden.

Vi står som Augustin i sin tid. Han ba: "Gjør meg slik du vil ha meg, og forlang så det du vil av meg". Vi må lære å be: "Gjør oss slik som du vil ha oss. Og sett oss inn i verdenssammenhengen slik du vil". Augustin så at han sto i en avgjørende utviklingsfase.

Augustin (354 - 430) er mannen som fremfor noen kan kaste lys over vår tid og over oss som er engasjert i den, i en periode som har sett sin tid hvor det gamle svekkes og faller og hvor noe nytt er i ferd med å spire frem. Han valgte bevisst ikke å la seg forme av sin tid. I dialektikken mellom hans fars hellenisme og hans mors kristendom søkte han en syntese som ikke forsonet motsetningene, men pekte langt fremover mot en verden styrt av en kirke.

Den verden som vokste frem etter renessansen ble i alt vesentlig den hvite manns verden. Utallige andre folk og folkeslag levet samtidig, men i denne perioden frem til midten av 1900-årene var det utviklingen og hendelsene i den hvite kulturkrets som preget utviklingen. Nå er denne epoken slutt, den hvite mann spiller enda med for fullt, men han spiller ikke lenger alene. Tiden er inne til nytenkning. Åndsarbeidet å levendegjøre bildet, visjonen av den kommende epoke forestår. Visjonen, troen på den, ikke som en antagelse, men som en bindende forpliktelse er det første. Neste fase er å begynne å realisere troen i praktisk levet liv. Ingen teori, ingen utredninger, ingen møter, lover eller vedtak vil vise vei. Pionerer vil bare mennesker, grupper av mennesker og folk kunne bli som går foran. Teori og administrasjon er nødvendig, men det kommer etterpå for å skape oversikt over det som foregår. Drivkraften vil være troen inspirert gjennom den Hellige Ånd, av Jesus Kristus som er manifestasjonen av Guds plan for verden.

+ + + + +

Møtet med Oxfordgruppen, Frank Buchman og senere Moralsk Opprustning og erfaringer og opplevelser i denne forbindelse er foranledningen til at disse tanker er formulert og skrevet ned. Jeg ser for meg en broget skare av mennesker fra alle verdensdeler fra utallige land og mange raser som jeg har møtt. Og en vrimmel av hendelser og begivenheter som jeg delvis har hørt gjengitt på annen hånd og enkelte ganger har vært vitne til. Bildet er stort og mangesidig og kan neppe beskrives på en måte som gir en leser noe realistisk inntrykk.

For meg forteller billedet i all sin brogethet at det bak denne vrimmelen av mennesker og hendelser har vært en styrende vilje. Ikke noen tvang eller dirigering, men en vilje som når den er blitt oppfattet og fulgt, overbeviser meg om at det er en realitet at Gud har en plan. En plan ikke bare for enkeltmennesker som setter sin lit til Ham, men også for nasjoner og menneskesamfunnet. Jeg er blitt overbevist om at det i Guds tanke finnes et kristent samfunnsbilde og en kristen samfunnsidé.

Erfaringer Frank Buchman og de kvinner og menn han trenet opp har gjort, når de har kjempet for å finne og å følge Guds ledelse, tyder på at en slik idé finnes. Ikke noen ny idé, men at det i det gamle og kjente evangelium ligger innebygget en slik idé, en visjon for tiden som ligger foran oss, når vi er modne til å se den og til å følge den.

Om seg selv sa Buchman at han var en alminnelig synd, et alminnelig menneske, og at andre kunne gjøre det samme som han gjorde. Det spesielle ved ham, såvidt jeg kunne se, var at han hadde disiplinert seg til lydhørhet og lydighet mot den Hellige Ånd slik at Gud kunne bruke ham.

Et spørsmål melder seg her. Ville det være en tanke å gå gjennom og studere Buchmans, hans medarbeideres og hans mange venners innsats gjennom årene, med sikte på å finne ut om det kunne vise konturer av, eller gi momenter til, visjonen av en fremtid for verden, av et kristent samfunnsbilde å strebe mot.

Apostelen Paulus brøt i sin tid gjennom murer av formalisme og nasjonalisme, og lyktes sammen med sine medarbeidere i å formu-

Opptusning og erfaringer og opplysninger i denne forbindelse er forarbeidet til et utkast til en formidlet og skrevet ned. Jeg ser for meg en del av menneskene i alle verdensdeler i et utallige land og mange steder som jeg har vært. Og en utvalgt av hendelser og begivenheter som jeg selv har vært gjengitt på annen hånd og enkelte ganger har vært vitne til. Bildet er stort og mangestidig og kan neppe beskrives på en måte som gir en lesar noe realistisk inntrykk.

For meg forteller bildet i all sin størrelse at det har denne virkeligheten av mennesker og hendelser har vært en styrende vilje. Ikke noen tvang eller dirigering, men en vilje som når den er blitt opplyst og fulgt, overbeviser meg om at det er en realitet at Gud har en plan. En plan ikke bare for enkeltmennesker som selvsagt sin til Gud, men også for nasjoner og menneskesamfunner. Jeg er blitt overbevist om at det i Guds tanke finnes et kristent samfunnsbilde og en kristen samfunnsidé.

Kristen Frank Buchman og de kvinner og menn han finner opp har gjort, når de har kjempet for å finne og å følge Guds ledelse, tyder på at en slik idé finnes. Ikke noen ny idé, men at det i det gamle og kjente evangelium ligger innbygget en slik idé, en visjon for tiden som ligger foran oss, når vi er modne til å se den og til å følge den.

Om jeg selv som Buchman at han var en alminnelig synder, et alminnelig menneske, og at andre kunne gjøre det samme som han gjorde. Det spesielle ved ham, såvidt jeg kunne se, var at han hadde disiplinert seg til lydhørhet og lydlighet mot den Hellige Ånd slik at Gud kunne bruke ham.

Et spørsmål måler seg her. Ville det være en tanke å gå gjennom og studere Buchmans, hans medarbeideres og hans venners tankestrømninger, med sikte på å finne ut om det kunne vise konturer av, eller gi momentet til, visjonen av en fremtid for verden, av et kristent samfunnsbilde å streke mot. Apostelen Paulus brøt i sin tid gjennom med et formidlet og nasjonalisme, og fikkes sammen med sine medarbeidere i å formid-

lere Jesu evangelium på et språk og i begreper som var forståelige for den hellenistiske verden. Ville det være mulig ut fra bl.a. den innsatsen Frank Buchman og hans medarbeidere har gjort, i vårt århundre å formulere, å uttrykke det samme Jesu evangelium i et språk og med begreper forståelige for vår tids mennesker og for vår tids verdenssamfunn?

Da han kom til skadit i 1781, var det en stor begivenhet. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden.

Da han kom til skadit i 1781, var det en stor begivenhet. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden.

Da han kom til skadit i 1781, var det en stor begivenhet. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden.

Da han kom til skadit i 1781, var det en stor begivenhet. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden.

Da han kom til skadit i 1781, var det en stor begivenhet. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden. Det var en stor begivenhet for den kristne kirke og for den kristne verden.

ÅNDSKAMP OG SAMFUNNSKAMP

Hans Nielsen Hauge

5. april 1796 hendte noe som kom til å sette spor i Norges historie. Selv fortalte han at han gikk og pløyet og nyttet

Hans Nielsen Hauge var gått ut for å pløye på sørjlandet på farsgården i Tune i Østfold. Han var en sterk og sunn 25-åring, våken og full av sosial fremdrift. Og han var en overbevist streng pietist som kjente Guds bud, og som iherdig kjempet for å få folk til å følge dem.

Da han kom tilbake til gården, var det tydelig at noe var hendt med ham. Noe som gjorde ham til en flammende profet. Først satte han hjemmet og bygden i brann. Og på noen få år tendte han en ild som gikk over hele landet, og som aldri siden er slukket helt ut.

Europa befant seg den gang midt i den store politiske brytningstid omkring den store franske revolusjonen i 1789. Eneveldenes og sentraldirigerings tid var ebbet ut. Den tanke- og forestillingsverden som Descartes la grunnen til, var begynt å slå rot. Voltaire og Rousseau ble lest og studert og begynte å prege folks tenkning. Samtidig pågikk det et betydelig oppsving i handels- og næringsliv. Den kommersielle og industrielle revolusjon var tydelig underveis. Folk med åpent sinn og de som fulgte våkent med, var klar over at noe nytt sto for døren. I vår tids terminologi ville en si at der foregikk en samfunnsmessig bevisstgjøring.

I Danmark-Norge kalles tiden gjerne "opplysningstiden". Men hele makten i samfunnet lå fremdeles i hendene på embetsverket og et relativt fåtallig handelsaristokrati. Det var de brede lag av befolkningen som bar dagens byrder. Men i de brede lag hadde en i Norge også odelsbøndene, som aldri hadde gitt opp sine hevdvundne frihetskrav. Og gjæring som var på gang, ga seg fra tid til annen synlige uttrykk, f.eks. i strilekrigen i 1765 og i Lofthusoppstanden i 1786-87.

Hans Nielsen Hauge var født i 1771 som femte barn på et

lite gårdsbruk i Tune i Østfold, i et strevsomt og strengt pietistisk religiøst miljø. Etter skolegang og konfirmasjon dro han ut for å skaffe seg arbeid. Han hadde ambisjoner og ville komme seg opp og frem i verden. Han var strengt moralsk og religiøs og satte strenge krav både til seg selv og andre.

Noen begripelig forklaring på det som hendte ham i april 1796 har en ikke. Selv fortalte han at han gikk og pløyet og nynnnet på et gammelt velkjent bønnevers. Så opplevet han med ett at alle bønnene var oppfylt, at han var en fri mann, fylt av Guds kjærlighet. Det omgivelsene kunne konstatere, var at en stri og egensindig religiøs moralist var gått ut på jordet for å pløye, og kom hjem som en flammende profet. Det må ha vært som om en dør åpnet seg for ham, og han var gått inn i en ny dimensjon.

Lignende hendelser er kjent i historien, men noen rasjonell, fornuftig, begripelig forklaring på dem har en ikke. Eneste måten en kan forsøke å nærme seg en forståelse på, er ved å kartlegge virkningene omvendelsen hadde på mannen selv og følgene den fikk for andre mennesker, på samfunnet han levde i.

Hjemme på gården ble familien oppskaket, men sluttet seg fort til ham, og på kort tid var hele bygden engasjert. For ham, og mot ham. En vekkelse var begynt. Prester og lensmenn protesterte, men ilden som var tent, lot seg ikke slukke.

Det ble en ufattelig travel tid for Hauge. Han var med en gang begynt å skrive om sin opplevelse. Han skrev forsvarsskriv mot angrepene, skrifter til oppbyggelse for vennene, og etterhvert brev i store mengder. Gjennom hans omfattende litterære virksomhet som fortsatte hele hans liv, er det mulig å følge hans utvikling.

Etter harde og vanskelige kriser og en forrykende rik og rask åndelig utvikling midt under den hektiske vekkelsevirksheten, og under harde og hatefulle angrep, begynte han i 1797 på en reisevirksomhet som - med avbrudd bare når han ble arrestert av myndighetene og holdt innesperret i kortere eller lengere perioder - fortsatte frem til han ble fengslet for godt i 1804.

Hauge må ha hatt en jernhelse. Hans aktiviteter i de sekssyv reiseårene er nærmest ubegripelige. Han rakk å nå frem til nesten alle bygder og byer i Norge opp til Mosjøen, og med flere avstikkere til Danmark for å ordne med trykking og utgivelse av

bøker og skrifter som han førte med seg og solgte eller overlot til venner i kommisjon. 50-60 000 skrifter anslåes å være blitt solgt, og han ble tidens mest leste forfatter.

Reisene foregikk til fots eller med båt. Delvis måtte han velge reiseruter gjennom distrikter hvor øvrighetsrepresentantene var noenlunde velvillig stemt, for i noen bygder og byer ble det formelig drevet klappjakt på ham.

Men folk strømmet til overalt hvor han talte, og for mange ble det et møte som førte til omvendelse og nytt liv.

De mange som sluttet opp om Hauge og hans lære, bragte et nytt spørsmål frem: Hva skulle han gjøre med dem? Mange av dem var av de mest begavete og våkne unge folk opp gjennom bygdene.

Hauges visjon for alle dem som sluttet seg til ham synes å ha vokst til noe som i våre dager ville bli kalt et samfunnssyn. Hvis et menneskes kristne gjennombrudd, eller omvendelse, var reelt, ikke bare teoretisk eller følelsesmessig, ville det kunne registreres ved at noe i dette menneskes liv ble anderledes. Ved at nye motiver, ny målsetting, nytt initiativ og nye krefter kom til utfoldelse. Og dette nye måtte nødvendigvis gjøre seg gjeldende i forholdet til dets medmennesker, til samfunnet det levde i.

Når Hauge fant begavete, sterke og utviklingsdyktige unge mennesker blandt dem som var blitt omvendt, satte han dem ofte i lære hos dyktige jordbrukere, håndverkere, handelsborgere eller husmødre blandt sine venner, hvor de fikk åndelig veiledning og faglig opplæring hånd i hånd.

Snart oppsto behov for å skape selvstendige virksomheter for de dyktiggjorte unge folkene. Og en bred etablering av nye virksomheter ble satt i gang. Til det ytterste beskjedent fra begynnelsen, men de viste en tydelig evne til vekst og ekspansjon. Nye arbeidsplasser og videre ekspansjon fulgte.

Dette skjedde i begynnelsen av 1800-årene. Den økonomiske situasjonen i landet var generelt elendig, de etablerte gamle virksomhetene slet beinhardt for å overleve, og kapital til å starte noe nytt var totalt umulig å oppdrive.

Hvordan kunne det henge sammen at Hauge og hans venner i en slik tid kunne grunnlegge nye virksomheter og få dem til å ekspandere? De etablerte gamle forretningsfolk hevdet at dette kunne ikke henge riktig sammen. Her forelå svindel eller uhumskheter

av ett eller annet slag. Og de mente at Hauge måtte uskadeliggjøres. Forfølgelsene av ham skjedde offisielt under henvisning til konventikkelplakaten, som forbød legfolk å drive kristen forkynnelse. Men at det ofte ble drevet påtrykk på myndighetene fra forretningsfolk som fryktet konkurranse fra haugianerne, er neppe tvilsomt.

H.N.Hauge fant kapital hvor ingen penger var, ved å bygge på tillit, - tillit mellom vennene i vennsamfunnene. Han så at tillit mellom mennesker er en ressurs som ekspansjon i næringslivet kan bygges på. Det var en tanke ut over grensene for den verden sosialøkonomene av Adam Smiths skole levde i.

Men hvor kom kapitalen fra? Hauge og hans venner startet ustanselig nye virksomheter. Ved brevskriving og reisevirksomhet ble planene hele tiden gjort kjent for venneskarene. De var vesentlig småkårsfolk som ikke disponerte kapital, men de var vinskibelige folk som gjerne hadde noen daler på kistebunnen. Og viktigst av alt: de holdt sammen og hadde tro og tillit til Hauge og hans initiativer. Så alltid når det var behov, kom de nødvendige bidragene. Små beløp, men mange, utrolig mange. Og haugianernes virksomheter klarte seg og vant etterhvert den alminnelige tilliten som er det virkelige grunnlag for alt sunt ekspanderende nærlingsliv.

En tid engasjerte han seg også selv som handelsborger i Bergen, men fikk liten tid til denne virksomheten. Arbeidet og reisevirksomheten som åndelig veileder og forkynner gikk foran alt og tok hans tid og krefter.

Han samlet etterhvert en flokk på omkring et snes unge menn omkring seg som bisto ham og fikk opplæring med sikte på å føre arbeidet videre. Det må ha stått et åndens vær om dem der de dro frem. "En kristen birkebeinerflokk omkring en høvding som hadde tent dem i brann" er de blitt kalt.

Og frykten og betenkelighetene blandt den etablerte øvrighet steg. Til slutt ble det satt i gang den rene kampanje av bakvaskelser og forfølgelser mot ham. I 1804 ble Hans Nielsen Hauge arrestert og fengslet, denne gang for godt. Alle hans skrifter ble forbudt og inndratt, og en regnet med at han nå var uskadeliggjort.

Fengslingen knyttet Hauges venner sammen fastere enn noensinne. At det var blitt straffbart å eie eller lese hans

skrifter, gjorde dem til kostelige klenodier for vennesamfunnene. Reisevirksomheten kunne ikke fortsette som før, men utviklingen og veksten av det Hauge hadde sådd, kunne ikke stanses. Det nye liv og de nye virksomheter som var oppstått omkring ham bare fortsatte å vokse.

Rettergangen mot ham pågikk i 11 år. Dom falt i 1813 og -14. Han ble idømt en bot på 1.000 riksdaler for uten tillatelse å ha forkynt Guds ord. Alle beskyldninger om økonomiske misligheter ble avvist som totalt grunnløse.

Situasjonen i landet var nå en annen, og raseriet mot Hauge hadde lagt seg. Men fengselsoppholdet hadde ødelagt hans helse.

Fra 1811 fikk Hauge bo på gården Bakkehaugen ved Oslo, og i 1817 flyttet han til Breitvedt, en større gård i Aker, som han drev til sin død i 1824.

Nå gikk Hauges arbeid inn i en annen fase. Han var renavasket for alle beskyldninger og ble etterhvert en akseptert og aktet borger. Av helsemessige grunner måtte han holde seg i ro på gården. Men nå kom folk og søkte ham. Det ble en periode av konsolidering og avklaring. Forfatterskapet fortsatte og nye skrifter og bøker kom stadig fra Hauges hånd.

Det dype og nære samholdet mellom Hauges venner og mellom de utallige vennsamfunnene holdt ved. Men det ble aldri dannet noen form for sekt eller noe organisert samfunn. Vennene sluttet opp om kirken og ble etterhvert av dens mest trofaste støttespillere. De angrep aldri kirken, de gikk inn i den og erobret den innenfra.

De mange virksomheter fortsatte og nye, startet av vennene, kom stadig til. Hauge ble gjerne rådspurt, men hadde ellers ingen makt eller myndighet i virksomhetene. Han hadde ingen økonomisk styring, den lå i hvert enkelt foretagende. Kapital var middel til å få igang virksomheter til gagn for mennesker, ikke til noen form for makt eller vinning.

Hauges stilling i det norske samfunn kommer klart frem når en ser på situasjonen da han døde. Bortsett fra gården Breitvedt som gikk til familien, var der intet å fordele. Han hadde ingen materielle verdier, han hadde ingen stilling som noen kunne overta. Det han måtte ha hatt av myndighet var forlengst overlatt hans

venner i den grad de evnet å bære den. Hauge hadde vært en mann med innflytelse, men uten makt.

Han var en almuens mann, men aksepterte aldri et klassedelt samfunn. Han aksepterte aldri å høre til noen spesiell sosial gruppering. Friheten han hadde funnet i april 1796 var ikke bare en personlig frihet, det var også en frihet i samfunnet, en frihet overfor hvert menneske han møtte. Konflikten og forfølgelsene det førte ham opp i, kjempet han mot av alle krefter, og han bar dem uten å klage. Om andre anså ham som fiende, hadde han selv ingen fiender. Antagelig har det på en eller annen måte vært klart for ham at han var forut for sin tid, at han var i pakt med fremtiden.

Og hvilke følger fikk Hauges innsats for det norske folk og samfunn?

Noen liste over virksomheter som ble satt igang av haugianerne synes ikke å eksistere. Den ville ha vært meget lang. Enkelte av dem kan nevnes spesielt fordi de ble varige bedrifter som gjennom mere enn 150 år har vært vitale deler av norsk næringsliv:

For å trykke Hauges skrifter ble Grøndahls boktrykkeri opprettet. Godset Svanø i Sogn og Fjordane ble kjøpt inn som forsøksgård og til opplæring av jordbrukere. Eiker papirmølle ble pionerbedrift for hele papirindustrien langs Drammenselven, og Solberg spinneri ble den største arbeidsplass i Nedre Eiker kommune.

For å nå frem til menigmann med sitt budskap tok Hauge det skrevne ord og trykksakene, boken, i bruk som det aldri før var gjort i Norge. Den alminnelige mann kom derved til å øve opp sin lese- og skriveferdighet. Det skrevne ord som kommunikasjonsmiddel blomstret opp.

Allerede på riksforsamlingen på Eidsvoll i 1814 trer haugianismen frem i norsk rikspolitik. Fire av representantene var haugianere. Og de fortsatte å gjøre seg gjeldende på Stortinget i årene fremover. Gjennom dem fikk spesielt bønder og småårsfolk sine talsmenn. Dype og avgjørende spor satte de da formannskapsloven ble kjempet frem og vedtatt i 1837. Dermed ble det kommunale

selvstyre etablert.

I årene som fulgte, fikk haugianerne en politisk førerskikkelse i Ole Gabriel Ueland. Som stortingsmann engasjerte han seg i den lange og harde strid om parlamentarismens gjennomføring, som kulminerte med riksretten i 1884. Ueland, fulgt av bonderepresentantene, sluttet opp om Johan Sverdrup og var med å danne partiet Venstre. Det førte seieren i land og gjorde Stortinget tiløverste myndighet i landet, overordnet embetsverket.

Haugianernes innflytelse kan også spores videre fremover, mot dannelsen av Det Norske Arbeiderparti. Mange av de virksomhetene som haugianerne startet, levet videre. I kirke og i bedehus levet Hans Nielsen Hauge videre. Men hovedlinjen som ekspanderende industri og næringsliv bygget på, ble Adam Smith's sosialøkonomi, hvor verdibegrepet var kapitalistisk-materialistisk - holdt klart adskilt fra åndelige og religiøse verdier. Det nye Hans Nielsen Hauge bragte, at arbeidsliv og samfunnsliv bygger på tro og åndsliv, at tillit er grunnlaget for kapitaldannelse, ble ikke ført videre.

Vårløsningen, som startet med Hans Nielsen Huges åndelige gjennombrudd i 1796, var først gått som en storm over Tune og distriktene omkring. Oppmuntret av tilslutningen var Hauge dratt videre fra sted til sted, og i løpet av mindre enn otte år var stormen gått over størstedelen av landet, mottatt og båret videre av almenen og etterhvert større deler av folket.

Og vårløsningen tinet is og brøt seg vei i enkeltmenneskers sinn, i de menneskelige fellesskap, og etterhvert også frem til de styrende organer hvor avgjørelser på vegne av menneskene som samfunn treffes. Det som sprang ut som en religiøs vekkelser og fornyelse i det enkelte menneskes sinn, utviklet seg til også å bli en fornyelse i deres menneskelige fellesskap og videre frem til fornyelse i samfunnet som sådant, registrerbart ved endringer i lovgivning og administrasjonsform.

* * *

Gjæringen, samfunnsuroen og oppbruddsstemningen i Europa mot slutten av 1700-tallet har en parallell i den samfunnsuro og oppbruddsstemning som idag spores over store deler av verden. La oss kaste et blikk tilbake på Hans Nielsen Hauge og hans innsats

venner i den grad de ønsket å være det. Hauge hadde vært en mann med innflytelse, men uten makt.

Han var en alminnelig mann, men aksjonerte aldri i noen spesiell sosial gruppe. Han aksjonerte aldri å høre til noen spesiell sosial gruppe. Rikheten han hadde funnet i april 1796 var ikke bare en personlig frihet, det var også en frihet i samfunnet, en frihet overfor hvert menneske han møtte. Konfliktene og fortvilelsene det førte ham opp i, kjempet han mot av alle krefter, og han bar dem uten å klage. Om andre anså ham som fiende, hadde han selv ingen fiender. Antagelig har det på en eller annen måte vært klart for ham at han var forut for sin tid, at han var i bakl med fremtiden.

+ + +

Og hvilke følger fikk Huges innsats for det norske folk

og samfunn?

Noen liste over virksomheter som ble satt igang av haugianerne synes ikke å eksistere. Den vilje ha vært meget lang. Enkelte av dem kan nevnes spesielt fordi de ble varige bedrifter som gjennom flere enn 150 år har vært vitale deler av norsk næringsliv:

For å trykke Huges skrifter ble Grandshis boktrykkeri opprettet. Godset Svane i Sogn og Fjordane ble kjøpt inn som forsøksgrunn og til opplæring av jordbrukere. Eiker papirmølle ble pionerbedrift for hele papirindustrien langs Drammenselven, og Solberg spinneeri ble den største arbeidsplass i Nedre Eiker kommune.

For å nå frem til menigmann med sitt budskap tok Hauge det skrevne ord og trykksaken, boken, i bruk som det aldri før var gjort i Norge. Den alminnelige mann kom derved til å øve opp sin lese- og skriveferdighet. Det skrevne ord som kommunikasjonsmiddel blomstret opp.

Allerede på riksforsamlingen på Eidsvoll i 1814 trer haugianerne frem i norsk rikspolitikk. Fire av representantene var haugianere. Og de fortsatte å gjøre seg gjeldende på Stortinget i årene fremover. Gjennom dem fikk spesielt bønder og småbønder sine taler. Dype og avgjørende spor satte de på formannskapsloven ble kjempet frem og vedtatt i 1837. Dermed ble det kommunale

for å se om den kan vise oss noe om den situasjon vi er i idag.

I den historieoppfatning som ligger til grunn for den marxistiske samfunnsfilosofi går en ut fra klassekamp som den primære drivkraft i samfunnsutviklingen. De undertrykte massers kamp for å bedre sine kår, for å nå frem mot lederskap i samfunnet. Karl Marx oppfattet klassekamp som det godes (det fremtidsrettedes) kamp mot det onde (det reaksjonære). En vulgær fortolkning av dette, som er blitt hevdet av senere politikere som har kalt seg marxister, har vært at det i klassekampen (eller i klassekampens navn) er tillatt - nødvendig - riktig å bruke alle midler, like til folkemord, som i Kampuchea, for å realisere sin målsetting.

Det Hans Nielsen Hauge har vist oss, er en klassekamp (selv om ordet ikke den gang fantes) ført som en åndskamp, en kamp om menneskers sinn, om deres motivering og engasjement. Den ble ført slik at samfunnsforholdene i nasjonen ble tvunget - ble ført inn i endrete og sunnere former på tross av aggressiv og til tider organisert motstand fra reaksjonære krefter i det etablerte samfunn.

Det Hauge og haugianerne gjorde for det norske samfunn, var selvsagt bare å føre det et skritt på vei fremover mot bedre og sunnere forhold. Det synes å være uendelig mange flere skritt det er nødvendig å gå. Men Hans Nielsen Hagues innsats har vist oss en modell, et mønster. Samfunnsomveltning, utvikling av nye livsformer kan skje gjennom åndskamp. Henrettelser - mord - blod - væpnet revolusjon er ikke noen naturnødvendig forutsetning for at nye tanker og nye livsformer skal vinne frem. Tvert imot, det er hva menneskene høster når de ikke tar opp og gjennomfører åndskampene når tidene er modne for dem.

I årene som fulgte, fikk haugianerne en politisk lærer-skikkelse i Ole Gabriel Ueland. Som stortingsmann engasjerte han seg i den lange og harde strid om parlamentarismens gjennomføring, som kulminerte med riksstemmen i 1884. Ueland, fulgt av bondeprekantenene, sluttet opp om Johan Sverdrup og var med å danne partiet Venstre. Det førte seieren i land og gjorde Stortinget til øverste myndighet i landet, overordnet embetsverket. Haugeanernes innflytelse kan også spores videre fremover mot dannelsen av Det Norske Arbeiderparti. Mange av de virksomhetene som haugianerne startet, lever videre. I kirke og i bedehus lever Hans Nielsen Hauge videre. Men hovedlinjen som ekspanderende industri og næringsliv bygget på, ble Adam Smith's sosialøkonomi, hvor verdibegrepet var kapitalistisk-materiellistisk - holdt klart adskilt fra åndelige og religiøse verdier. Det nye Hans Nielsen Hauge bragte, at arbeidsliv og samfunnsliv bygget på tro og åndsliv, at tilfallet er grunnlaget for kapitaldannelse, ble ikke lagt videre. Vårlesningen, som startet med Hans Nielsen Huges åndelige gjennombrudd i 1796, var først gått som en storm over Tane og distriktsene omkring. Oppmunnet av tilslutningen var Hauge drevet videre fra sted til sted, og i løpet av mindre enn otte år var stormen gått over størstedelen av landet, mottatt og båret videre av almenen og etterhvert større deler av folket.

Og vårlesningen sinet is og brøt seg vei i enkeltmenneskers sinn, i de menneskelige fellesskap, og etterhvert også frem til de styrende organer hvor avgjørelser på vegne av menneskene som samfunn treffes. Det som sprang ut som en religiøs vekelse og fornyelse i det enkelte menneskes sinn, utviklet seg til også å bli en fornyelse i deres menneskelige fellesskap og videre frem til fornyelse i samfunnet som sådant, registrerbart ved endringer i lovgivning og administrasjonsform.

* * *

Gjæringen, samfunnsutvoen og opprødsstemningen i Europa mot slutten av 1700-tallet har en parallell i den samfunns- og opprødsstemning som idag spores over store deler av verden. I oss kaste et blikk tilbake på Hans Nielsen Hauge og hans innsats

for å se om den kan vise oss noe om den situasjon vi er i idag.

I den historiske opplysning som ligger til grunn for den marxistiske samfunnsfilosofi går en ut fra klassekamp som den primære drivkraft i samfunnsutviklingen. De undertrykte massers kamp for å bedre sine kår, for å nå frem mot lederskap i samfunnet. Karl Marx opplatte klassekamp som det gode (det fremtidsrettede) kamp mot det onde (det reaksjonære). En viktig forklaring av dette som er blitt hevdet av senere politikere som har kalt seg marxister, har vært at det i klassekampen (eller i klassekampens navn) er tilstede - nødvendig - riktig å bruke alle midler, ikke til folke-mord, som i kampene, for å realisere sin målsetting.

Det Hans Nielsen Hauge har vist oss, er en klassekamp (selv om ordet ikke den gang fantes) for som en åndskamp, en kamp om menneskets sinn, om deres motivering og engasjement. Den ble forfalt av samfunnsforholdene i nasjonen ble tvungen - ble tvunget - inn i endrete og sunnere former på tross av aggressiv og tilslutt organiseret motstand fra reaksjonære krefter i det etablerte samfunn.

Det Hauge og haugeanerne gjorde for det norske samfunn, var selvsagt bare å føre det et skritt på vei fremover mot bedre og sunnere forhold. Det synes å være uendelig mange flere skritt det er nødvendig å gå. Men Hans Nielsen Hauge innsett har vist oss en modell, et mønster.

Samfunnsutvikling, utvikling av nye livsformer kan skje gjennom åndskamp. Hentet fra - mord - blod - væpnet revolusjon er ikke noen naturnevndig forutsetning for at nye tanker og nye livsformer skal vinne frem. Tvert imot, det er hva menneskene har når de ikke tar opp og gjennomfører åndskampene når tiden er moden for dem.

FRANK BUCHMAN

Innledning

Hvorfor skrive om Frank N.D. Buchman? Om seg selv sa han at han var en alminnelig synder som ikke hadde noe som ikke vi andre kunne ha.

En mann som engang skulle skrive en bok om ham, fikk kategorisk beskjed om at han ikke måtte skrive om Buchman selv. Han mente øyensynlig at det bare var det som hendte omkring ham som hadde interesse.

"Jeg forlanger ikke meget for meg selv" sa han ved en annen anledning, "men jeg krever rett til å kunne ta feil".

En alminnelig, ikke spesielt original, vanlig mann som kunne ta feil. Men denne mannen hadde også andre egenskaper. Hans nære medarbeider gjennom mange år, den engelske journalist og forfatter Peter Howard, beskriver ham et sted slik:

"Jeg forstår det fascinerende ved denne småbyamerikaneren, hvis vesen kunne virke usympatisk på mange, og som ble beskyldt for bløff og ambisjoner og snobberi. I en tid preget av djevelskap fikk han mennesker fra alle kanter av verden til å vende seg til Gud. Dette er Den Hellige Ånds verk og kan ikke bortforklares ved menneskers "hvorfor" eller "hvordan".

Buchman ble brukt til å gi millioner i sin generasjon kontakt med et bilde av Gud som de ellers ikke ville ha fått. Til å gi tusener en tro. Til å gi titusener en moralsk utfordring, stor eller liten, bevisst eller ubevisst, som spiller en voksende rolle i historien. Dette er fakta så langt mennesker kan måle dem. De står for ild og vann." (Sitat fra Anne Wolridge Gordon: "Peter Howard, Life & Letters" Hodder & Stoughton Ltd., London 1969).

Men hva er det ved denne alminnelige mannen som fikk så høyst ualminnelige ting til å skje rundt ham?

Buchman levet i 83 år og i de fleste av disse på reisefot gjennom fem verdensdeler. Og hans dager gikk med til møter og samtaler med mennesker. Mennesker av alle sorter, fra statsmenn til mannen på gaten. Han må ha kjent menneskene som lever i verden slik de er, bedre enn noen annen i hans samtid.

Å gi en utfyllende, realistisk og rettferdig beskrivelse

av hans liv er ganske sikkert uoverkommelig, ugjørkelig. Men et rikholdig materiale om det foreligger, deriblandt et bind med hans viktigste taler, og en lang rekke bøker skrevet av folk som har kjent ham personlig og har arbeidet sammen med ham. De er skrevet av menn med forskjellig syn og temperament. Tilsammen gir de et meget bredt og rikt bilde av Frank Buchman selv og av alt det som skjedde omkring ham.

Denne artikkelen er en skrevet av en som har kjent ham og fulgt hans arbeid gjennom 25 år, men som aldri har arbeidet direkte sammen med ham i hans reisende arbeidslag. Det er ikke her hensikten å gi noen ytterligere beskrivelse av mannen, av menneskene omkring ham som han har øvet innflytelse på, eller av resultater og følger av hans liv og innsats. Det er gjort, og forutsettes fortsatt gjort av andre som har forutsetningene for å gjøre det.

Hensikten her er å trekke frem sider ved innsatsen som synes å være spesielle og som synes å peke fremover i den forstand at de kaster nytt lys, skarpere og klarere lys, over det kristne evangelium slik dette fungerer i verden idag.

Buchman persiserte at han ikke bragte noe nytt i forhold til det kristne evangelium. Det han ville, var som å slå vinduer og dører opp så nytt lys falt over det gamle evangeliet. Og det som ettersøkes her, er om dette nye lyset har bragt for dagen nye anvendelsesfelter for evangeliet.

Danmarks store kristne filosof, Søren Kierkegaard, uttalte: "Hjertets Renhed er at ville eet." Ser en Buchmans liv i sammenheng, springer det i øynene hvor samlet det i all sin brogethet er om ett mål. Et mål som er av åndelig art og som aldri ble konkretisert i noen definert målsetting i politisk forstand. Men som synes, skritt for skritt, å være blitt avdekket for ham.

Tiden frem til han var 43 år kan sies å ha karakter av å ha vært en læretid, innen mønster av tidligere kjente former for kristen aktivitet. I de neste førti år synes han å ha lagt ut på dypere vann ved å sette sine kristne grunnerfaringer inn på nye felter. Og det er noen enkelte trekk av det som skjedde på disse nye feltene som her skal forsøkes nærmere klarlagt.

+ + + +

Introduksjon

Hvorfor skrive om Frank Buchman? Om seg selv sa han at han var en alminnelig syndar som ikke hadde noe som ikke vi andre kunne ha.

En mann som engang skulle skrive en bok om ham, fikk kate-gorisk beskjed om at han ikke måtte skrive om Buchman selv. Han mente tydeligvis at det bare var det som hendte omkring ham som hadde interesse.

"Jeg forlanger ikke megal for meg selv" sa han ved en annen anledning, "men jeg krever rett til å kunne ta feil".

En alminnelig, ikke spesielt original, vanlig mann som kunne ta feil. Men denne mannen hadde også andre egenskaper. Hans nære medarbeider gjennom mange år, den engelske journalist og forfatter Peter Howard, beskriver ham et slikt:

"Jeg forstår det fascinerende ved denne småbyamerikaneren, hvis vesen kunne virke usympatisk på mange, og som ble beskyldt for bløff og ambisjon og snobberi. I en tid preget av djævelskap fikk han mennesker fra alle kanter av verden til å vende seg til Gud. Dette er Den Hellige Ånds verk og kan ikke forforklares ved menneskers "hvorfor" eller "hvordan".

Buchman ble brukt til å gi millioner i sin generasjon kontakt med et bilde av Gud som de ellers ikke ville ha fått. Til å gi talsner en tro. Til å gi talsner en moralsk utfordring, stor eller liten, bevist eller ubevist, som spiller en voksende rolle i historien. Dette er faktisk så langt mennesker kan måle dem. De står for lid og vann." (Sitat fra Anne Wolridge Gordon, "Peter Howard, Life & Letters" Hodder & Stoughton Ltd., London 1969).

Men hva er det ved denne alminnelige mannen som fikk så høye alminnelige ting til å skje rundt ham?

Buchman levde i 83 år og i de fleste av disse på reisefot gjennom fem verdensdelene. Og hans dager gikk med til møter og samtaler med mennesker. Mennesker av alle sorter, fra statsmenn til mannen på gaten. Han må ha kjent menneskene som lever i verden slik de er, bedre enn noen annen i hans samtid.

Å gi en utfyllende, realistisk og rettferdig beskrivelse

Frank Buchman var født i 1878 i Pennsylvania i U.S.A. og døde i 1961 i Freudensstadt i Tyskland. Han levde i 83 år og utfoldet en nesten ufattelig aktivitet i det meste av denne tiden.

24 år gammel, i 1902, ble han ordinert som luthersk prest etter fullført teologisk utdannelse. Han begynte som sosialarbeider og ble snart bestyrer for et gutteinternat. Han fortsatte samtidig studiene og søkte kontakt med tidens mest fremtredende kristne forkynnere og ledere.

Etter en konflikt med internatets styre om budsjettspørsmål sa han i 1907 opp sin stilling og dro på en reise i Europa. Bitter og skuffet over konflikten som han hadde reist fra uløst, kom han i England en dag inn i en liten kirke hvor det ble holdt en enkel og rettferdig preken om Kristi kors, om menneskers nederlag og Ham som fullt ut har sonet for verdens synd. Han opplevde der at teksten i 1. Johannes' brev, Kap. 1, vers 7 ("Dersom vi vandrer i lyset, likesom Han er i lyset, da har vi samfunn med hverandre, og Jesu, Hans Søns blod renser oss fra all synd"), som han hadde kjent fra han var barn og forkynt som prest, plutselig ble en levende realitet i hans eget sinn. Den opplevelsen kom til å prege resten av hans liv.

Etter forslag fra John Mott ble Buchman sekretær i den kristne studenterforening ved Pennsylvania State College, en stilling han hadde til 1915. Da dro han som organisasjonssekretær for predikanten Sherwood Eddy på en turne gjennom India. Turneen ble meget omfattende og Buchman fortsatte arbeidet videre, nå sammen med andre misjonærer, først i India og så en tid i Kina.

Howard Walter, som Buchman hadde arbeidet sammen med i Pakistan, ble i 1916 knyttet til Hartford teologiske seminar, og anbefalte Buchman ansatt som assisterende professor der. Forutsetningen var at han skulle være fri deler av året til videre studier og deltagelse i misjonsreiser.

Hans studier var spesielt under professor Henry B. Wright ved Yale-universitetet, som bl.a. søkte å føre tradisjonene fra Dwight L. Moody videre. Hans reiser gikk i disse år særlig til Kina, hvor han kom til å stå landets politiske ledere nær i den kritiske perioden landet gjennomlevde. Han kom også til Japan og til flere land i Europa.

Under et opphold i Cambridge i England i 1921 hendte det

ham noe som kom til å markere et vendepunkt i måten han arbeidet på.

Frank Buchman var vokst opp i luthersk miljø og stod med begge bena festet i tradisjonene fra de store amerikanske og britiske evangelistene Dwight L. Moody, Henry Drummond, John R. Mott, Henry B. Wright og mange flere. Med store ambisjoner og ukuelig vilje hadde han absorbert alt han kunne få fra sine lærere. Og alt det han hadde lært, prøvet han ut i sitt eget misjonsarbeid og bygget opp et omfattende erfaringsmateriale. Bibelens sentrale sannheter, ofte som uttrykt i kjente vers og salmer, søkte han å gi uttrykk for i en form som gjorde dem forståelige, tilgjengelige og overbevisende for samtidens mennesker.

Blandt det som særpreget hans overbevisning og hans arbeid kan tre ting fremheves:

Store møter var utmerket til å få kontakt med massene. Men det egentlige misjonsarbeid, det som satte varige spor, var det som skjedde ved møtet med det enkelte menneske, ansikt til ansikt. Det var gjennom avgjørelser tatt av det enkelte menneske at fornyelsen skjedde.

Forutsetning for et sunt kristent liv er en bevisst moralsk ryggrad. Som målestokk brukte han Matteusevangeliets 5. kapittel, av Bergprekenen, vers 21-26 (uselvishet), vers 27-32 (renhet), vers 33-37 (ærlighet) og vers 38-47 (kjærlighet).

Å leve som kristen vil si å fortsette den historien som Apostlenes Gjerninger forteller begynnelsen av. Den Hellige Ånds ledelse er tilgjengelig idag som den var den gang.

Da han kom til Cambridge i 1921 var han 43 år gammel, en vellykket og til dels kjent religiøs leder med kontakter og gode forbindelser over store deler av verden. Da fikk han med ett, som en ordre, kastet over seg: "Jeg vil bruke deg til å bygge verden ny (to remake the world)". Han dro tilbake til sitt arbeid i U.S.A., men i hans bevissthet ble den nye overbevisning stående som en gitt ordre.

I 1922 var han tilbake i Cambridge. Han hadde sagt opp sin stilling og var nå fri til å ta fatt på det som viste seg å bli hans livsverk. Det er nærliggende å si at han må ha handlet i blinde,

Frank Buchman var født i 1878 i Pennsylvania i U.S.A. og døde i 1961 i Freiburg i Tyskland. Han levde i 83 år og utlevde en nesten uavbrutt aktivitet i det meste av denne tiden.

24 år gammel, i 1902, ble han ordinert som luthersk prest etter fullført teologisk utdannelse. Han begynte som sosialarbeider og ble snart bestyrer for et gutteinternat. Han forsatte samtidige studiene og søkte kontakt med tidens mest fremtredende kristne forkynnere og ledere.

Efter en konflikt med internatets styre om budsjettspørsmål sa han i 1907 opp sin stilling og dro på en reise i Europa. Bitter og skuffet over konflikten som han hadde reist fra ulast, kom han i England en dag inn i en liten kirke hvor det ble holdt en enkel og rettferdig preken om Kristi kors, om menneskers nedfall og Ham som fullt ut har sonet for verdens synd. Han opplevde der at teksten i 1. Johannes' brev, Kap. 1, vers 7 ("Dersom vi vandrer i lys, likesom Han er i lys, da har vi samfunn med hverandre, og Jesus, Hans Sønns blod renser oss fra all synd"), som han hadde kjent fra han var barn og forkynt som prest, plutselig ble en levende realitet i hans eget sinn. Den opplevelsen kom til å prege resten av hans liv.

Efter forslag fra John Mott ble Buchman sekretær i den kristne studentforening ved Pennsylvania State College, en stilling han hadde til 1912. Da dro han som organisasjonssekretær for predikanten Sherwood Eddy på en turne gjennom India. Turneen ble meget omfattende og Buchman fortsatte arbeidet videre, nå sammen med andre misjonærer, først i India og så en tid i Kina.

Howard Walter, som Buchman hadde arbeidet sammen med i Pakistan, ble i 1916 knyttet til Hartford teologiske seminar, og anbefalte Buchman ansatt som assistentprofessor der. Forutsetningen var at han skulle være fri deler av året til videre studier og deltagelse i misjonsreiser.

Hans studier var spesielt under professor Henry B. Wright ved Yale-universitetet, som bl.a. søkte å fore tradisjonene fra Dwight L. Moody videre. Hans reiser gikk i disse år særlig til Kina, hvor han kom til å stå landets politiske ledere nær i den kritiske perioden landet gjennomlevde. Han kom også til Japan og til flere land i Europa.

Under et opphold i Cambridge i England i 1921 hendte det

men en kommer nok sannheten nærmere om en aksepterer at han handlet i blind tillit til Guds ledelse. En tanke går uvilkårlig til hvordan apostelen Paulus tok sine avgjørelser.

Det første skritt var å finne og å trene opp medarbeidere. Historiene om hvordan dette skjedde i Cambridge og siden spesielt i Oxford, er beskrevet av folk som selv var med på det. En del av tiden var han også i U.S.A., på universiteter der, i tilsvarende arbeid.

Hans første store reise med seks unge medarbeidere gikk gjennom Europa, Asia og Australia, verden rundt. Den ga nyttige erfaringer.

I 1928 reiste en gruppe på syv studenter, og i 1929 et større arbeidslag ledet av Frank Buchman selv, til Syd-Afrika. Det var under denne kampanjen at en første gang opplevet at arbeid startet på personlig menneskelig basis plutselig fenget og tente på et nasjonalt plan.

Siden Boerkrigen hersket det fremdeles et lammende fiendskap mellom boerne, de opprinnelige hollandsktalende kolonistene, og de engelsktalende kolonistene som var kommet senere. Førende personligheter fra begge leire kom gjennom kontakter med arbeidslaget til å vinne seier over sitt hat. De vendte seg til offentligheten i et folkemøte som de ledet i fellesskap, ba om tilgivelse for sitt tidligere fiendskap og appellerte til alle om nå å legge striden bak seg.

Ved en tilfeldighet ble arbeidslaget i Syd-Afrika kalt "Oxfordgruppen", og det navnet ble senere hengende ved.

Oxfordgruppens virksomhet spredte seg etterhvert i England, til U.S.A. og andre steder, bl.a. til Genève, hvor Folkeforbundet den gang holdt til. I årene 1934 til 1937 var arbeidet for en stor del sentrert om Norge, Danmark, Sveits og Holland. Det fikk her stor utvikling i bredden og tok delvis karakter av den rene folkebevegelse. Buchman lyktes etterhvert i å nå ut til store folkemasser.

På denne tiden ble den politiske situasjon i Europa stadig mere tilspisset. Og frykten for en ny verdenskrig vokste. De best orienterte og mest våkne ante hva som foresto. Frank Buchmans visjon nå var en åndelig og moralsk opprusting som mottrekk mot våpenkapprustingen. I 1938 lanserte han "Moral Re-Armament" (MRA). Tanken var at massene som hadde møtt Oxfordgruppen på et personlig plan,

han noe som kom til å markere et vendepunkt i måten han arbeidet på.

Frank Buchman var vokst opp i jødisk miljø og stod med begge beina festet i tradisjonene fra de store amerikanske og britiske evangelistene Dwight L. Moody, Henry Drummond, John R. Mott, Henry B. Wright og mange flere. Med store ambisjoner og ukuelig vilje hadde han absorbert alt han kunne få fra sine lærere. Og alt det han hadde lært, prøvet han ut i sitt eget misjonsarbeid og bygget opp et omfattende erfaringsmateriale. Bibelen som sentrale sannheter, ofte som uttrykk for kjente vers og salmer, satte han å gi uttrykk for i en form som gjorde dem forståelige, tilgjengelige og overbevisende for samtidens mennesker.

Blandt det som utpreget hans overbevisning og hans arbeid

kan tre ting fremheves:

Store moter var utmerket til å få kontakt med massene. Men det egentlige misjonsarbeid, det som satte varige spor, var det som skjedde ved møter med det enkelte menneske, ansikt til ansikt. Det var gjennom avgjørelser tatt av det enkelte menneske at fornyelsen skjedde.

Forutsetning for et slikt kristent liv er en bevisst moralsk rygrad. Som målestokk brukte han Matteusevangeliet 5. kapittel, av Bergprekenen, vers 21-26 (uselvishet), vers 27-32 (renhet), vers 33-37 (erlighet) og vers 38-47 (kjærlighet).

Å leve som kristen vil si å forfølge den historien som Apostelenes Gjerninger forteller begynnelsen av. Den Hellige Ånds ledelse er tilgjengelig idag som den var den gang.

Da han kom til Cambridge i 1921 var han 43 år gammel, en vellykket og til dels kjent religiøs leder med kontakter og gode forbindelser over store deler av verden. Da fikk han med ett, som en ordre, kastet over bord: "Jeg vil bruke deg til å bygge verden av (to remaker the world)". Han dro tilbake til sitt arbeid i U.S.A., men i hans bevissthet ble den nye overbevisning stående som en gift ordre.

I 1922 var han tilbake i Cambridge. Han hadde sagt opp sin stilling og var nå fri til å ta fatt på det som viste seg å bli hans livsverk. Det er naturligvis å se at han må ha handlet i blindhet,

men en kommersiell sannhet nærme om en akseptert at han handler i blid tilfelle til Guds ledelse. En tanke går uavvikelig til hvordan appelleren skulle bli sine avgjørelser.

Der første skritt var å finne og å trene opp medarbeidere. Historien om hvordan dette skjedde i Cambridge og siden spesielt i Oxford, er beskrevet av folk som selv var med på det. En del av tiden var han også i U.S.A., på universiteter der, i tilsvarende arbeid.

Hans første store reise med seks unge medarbeidere gikk gjennom Europa, Asia og Australia, verden rundt. Den ga nyttige erfaringer.

I 1938 reiste en gruppe på syv studenter, og i 1939 et større arbeidslag ledet av Frank Buchman selv, til Syd-Afrika. Det var under denne kampanjen at en første gang opplevet at arbeid startet på personlig menneskelig basis på et langt og tette på et nasjonalt plan.

Siden Boerkrigen hersket det fremdeles et jamnende fiendskap mellom boerne, de opprinnelige hollandsktalende kolonistene, og de engelsktalende kolonistene som var kommet senere. Første personligheter fra begge leire kom gjennom kontakter med arbeidslagene til å vinne seier over sitt hat. De vendte seg til offentligheten i et forsøk som de ledet i fellesskap, da om tilgivelse for sitt tidligere fiendskap og apellerer til alle om nå å legge striden bak seg.

Ved en tilfældighet ble arbeidslaget i Syd-Afrika kalt "Oxfordgruppen", og det navnet ble senere hængende ved. Oxfordgruppen virksomhet spredte seg etterhvert i England, til U.S.A. og andre steder, bl.a. til Genève, hvor Folkeforbundet den gang holdt til. I årene 1934 til 1937 var arbeidet for en stor del sentrert om Norge, Danmark, Sveits og Holland. Der fikk her stor utvikling i bredden og tok delvis karakter av den rene folkemasser. Buchman lyktes etterhvert i å nå ut til store folkemasser. På denne tiden ble den politiske situasjon i Europa stadig mere tilspissert. Og frykten for en ny verdenskrig vokste. De best orienterte og mest våkne ante hva som foresto. Frank Buchmans visjon nå var en åndelig og moralsk opprustning som motrekk mot våpenkaprustningen. I 1938 lanserte han "Moral Re-Armament" (MRA). Tanken var at massene som hadde vært Oxfordgruppen på et personlig plan,

skulle løfte sin tro, sine tanker og sin forpliktelse mot sine nasjoners behov.

I 1939, like før krigen brøt ut i Europa, dro Buchman med et lag på 130 til U.S.A. Etter å ha gjennomført store demonstrasjoner fra Atlanterhavet til Stillehavet trakk han så sine kjernetropper sammen i en stille fjelldal til konsentrasjon om de kristne grunnverdier arbeidet hvilte på, for at de sammen skulle se fremover. Gjennom måneders tilbaketrukket liv i enkle trehytter hvor de gjorde alt det praktiske arbeidet selv, lærte denne høyst uensartede flokken å arbeide sammen.

Et nytt program for presentasjon av budskapet oppsto: "Sunde familier, samarbeid i industrien og forente nasjoner". Det ble utformet som en revy, egnet for visning på turnéer. Et skuespill, "Den glemte faktor", ble også skrevet. Med dette programmet nådde en særlig frem til industri- og fagforeningsliv i U.S.A. Et konferansesenter basert på at alle deltakere gjorde alt arbeid sammen og lærte å tjene hverandre, oppsto på øen Mackinac i Michigan.

Frank Buchman selv ble delvis lammet av et slag i 1942. Det hemmet ham sterkt, men det stanset ham ikke. Tvert imot. Det tvang nye mennesker frem til ansvarlig lederskap ved siden av ham. Og det viste seg at arbeidet fra nå av fikk en kraftig vekst i bredden.

Venner fra Sveits kom til U.S.A. med planer om at deres land, som var blitt spart for krigen, skulle ta ansvaret for et europeisk senter for MRA. Det ble umiddelbart etter krigen etablert i Caux i alpene ovenfor Montreux ved Genfersjøen.

I 1946 samlet Frank Buchman sine medarbeidere. De skulle krysse Atlanterhavet. Hva ville de møte? Europa var opprevet og herjet av krigen. Overalt var det ruiner. Og Europas folk sto mot hverandre med dype sår etter krigshandlingene, bitre og splittet i fiendtlige leire. Skulle Europa ha en fremtid, måtte det skje en forsoning.

Først dro arbeidslaget til England som kjempet for å få industrien igang igjen. Nøkkelen lå i å få opp produksjonen av kull. Programmet "Sunde hjem, samarbeid i industrien, forenede nasjoner" ble satt inn og hadde betydelig virkning.

I Caux i Sveits var flere hundre fra mange land samlet da Buchman kom dit. Hans første spørsmål etter ankomsten var: "Hvor er tyskerne? Å ville gjenreise Europa uten å ta med tyskerne, er

galmannsverk". Gjennom de allierte okkupasjonsmaktene i Tyskland ble ordning truffet så et større antall fremtredende tyskere fikk komme. Konrad Adenauer, den senere forbundskansler, og Hans Böckler, formannen for den vesttyske landsorganisasjon, var blandt dem.

De ble tatt imot av et internasjonalt kor som sang: "Es muss alles anders werden" (Alt må bli anderledes). En sang skrevet og komponert for anledningen om Tysklands store åndelige ressurser, Tyskland som Dürers, Bachs og Goethes land. Den slutter med appellen: "Es kann alles anders werden" (Alt kan bli anderledes).

Kontakt mellom mennesker oppsto, og det begynte å skje en prosess av tilgivelse. Før de reiste, ba endel av tyskerne fra podiet ydmykt Europas folk om tilgivelse for det deres land hadde forårsaket dem av lidelse.

Fra Frankrike var lederen for det sosialistiske kvinneforbund med 2,5 millioner medlemmer, og delegert til senatet i Paris fra Marseilles, Irène Laure, kommet. Hun hadde vært motstandskjemper og hadde sett sin sønn bli torturert av nazistene. Hun hatet tyskere, reagerte voldsomt da hun møtte dem i Caux, og ville straks reise. Buchman stilte henne overfor spørsmålet om hun som sosialist som trodde på et forenet Europa, kunne se bort fra 90 millioner tyskere, og hun aksepterte å bli. Noen dager senere opplevet hun tyskere som ydmykt og alvorlig ba om tilgivelse. Da skjedde det miraklet at hatet i hennes hjerte smeltet, og hun ba selv om tilgivelse for det brennende ønske hun hadde næret om å se Tyskland ødelagt.

Etter initiativ fra Konrad Adenauer ble en invitasjon til et besøk i Tyskland sendt til Caux undertegnet av tre ministerpresidenter og et antall andre ledende tyskere. Et internasjonalt team på 250 mennesker med MRA-musikkspillet "Den Gode Vei" dro på turné gjennom de største byene i Vest-Tyskland i 1948. Og turnéen fortsatte videre i noe mindre målestokk med skuespillet "Den Glemte Faktor" spilt på tysk. Tilsammen ble 24 byer besøkt, med forestillinger og utallige møter.

Blandt dem som deltok var Irène Laure, som fortalte sin historie om hat som var forsvunnet og viljen til samarbeid som var kommet i stedet. Hun ble som et symbol på et nytt og fritt Europa. Adenauer uttalte senere at intet enkelt menneske hadde bidratt mere til å bygge broer mellom Frankrike og Tyskland enn hun.

På samme tid skjedde noe i Frankrike. I en tilstivnet streike-

situasjon møtte en stivnakket generalsekretær for tekstilindustriens arbeidsgiverforening i Nord-Frankrike Irène Laure som representant for det sosialistiske kvinneforbund. Det førte til en sammenkomst mellom arbeidere og arbeidsgivere på et kursted. Der oppsto en forsoningsånd som spredte seg utover i landet. Robert Schuman, som da var statsminister, fikk høre om det og ba om å få treffe MRA's leder. Schuman og Buchman møttes, først i Elysée-palasset i Paris i 1948, og senere ved flere anledninger. Buchman fortalte om Konrad Adenauer og de tyskerne som var aktivt engasjert i en forsoning med Frankrike.

Om hvordan møtet mellom Schuman og Adenauer fant sted, om tilliten som oppsto mellom de to og førte til Schuman-planen og inngåelsen av kull- og stålunionen mellom Tyskland og Frankrike i 1951, forteller den vanlige offisielle historie. Schuman-planen ble utarbeidet og lagt frem i form av en teknisk-økonomisk samarbeidsplan som ga materielle fordeler til begge land, og den ble vedtatt på denne basis.

Schuman var født i Lothringen som tysk statsborger og ble nasjonalisert som fransk ved fredsslutningen i 1919. Den århundrelange konflikten mellom de to nasjonene var derfor samtidig en konflikt i hans eget sinn. Hans personlige mål med Schumanplanen var å få i stand en ordning som gjorde det til en umulighet for Tyskland og Frankrike å gå til krig mot hverandre igjen, også av tekniske og økonomiske grunner.

Det som senere er skjedd, tyder på at det er lykket for Schuman å sette sluttstreken for et fiendtlig forhold som hadde bestått gjennom flere hundre år.

Forsoningsprosessen som er skjedd mellom Vest-Tyskland og Frankrike i årene etter krigen er i historieskrivningen knyttet til Schuman's og Adenauer's navn. Det var disse to menn som bar det sentrale politiske ansvaret, og det var de som handlet på vegne av sine nasjoner. Denne oppfatningen bygger på solid tilgjengelig kildemateriale og er historisk korrekt. En fredsslutning bygger vanligvis på folkerett, jus og økonomi. Og den fred som ble inngått mellom Vest-Tyskland og Frankrike bygger på et slikt grunnlag.

Men bak denne historiske hendelse ligger en menneskelig historie som de offisielle historieskriverne ikke har registrert og vel neppe har sett. For at en fred skal bli reell og varig må

det i tillegg til den folkerettslige, juridiske og økonomiske ordning som treffes, også finne sted en forsoning, en helbredelse av nag og bitterhet, slik at forståelse og tillitsfullt samarbeid kan få mulighet til å vokse frem.

Schuman og Adenauer, som begge var aktivt troende katolikker, forsto dette. Og de har begge ved flere anledninger gitt uttrykk for takknemlighet for den innsats for forsoning Buchman, MRA og dets kvinner og menn gjorde.

I 1952-53 var Buchman med et lag på 200 på en seks måneders tur gjennom India. Ett av resultatene var at det ble opprettet et permanent senter for MRA i Asia ved Panchgani nær New Delhi.

Senere i 1953 kom Robert Schuman på et to dagers besøk til Caux. Før han reiste spurte han om Buchman kunne hjelpe ham i Marokko. Tiden var moden for avvikling av det franske kolonistyre, men landets to folkegrupper, berberne og araberne, som var omtrent like store, sto mot hverandre ferdige til å ta opp maktkampen den dagen franskmennene var borte.

Buchman aksepterte, og noen måneder senere slo han seg ned i Marrakesh, berbernes gamle hovedstad i Marokko. Etter noen spennende og begivenhetsrike måneder med mange overraskende hendelser som det finnes utførlig beretning om annetsteds, skjedde et møte i Frankrike hvor berbere og arabere kom til forståelse. Det førte til en forfatningskonferanse i Aix-les-Bains i 1955 og definitivt avvikling av kolonistyre.

Fra den nye kong Mohammed V. kom det et takkebudskaap til Buchman, hvor han uttalte: "Militær opprusting har slått feil. Moralsk opprusting er det vesentlige".

Her i Marokko som i Tyskland skjedde alle forhandlinger gjennom de administrative og politiske myndigheter. De hadde myndigheten, de hadde ansvaret, og det var takket være deres innsats at et lykkelig resultat ble nådd. Men bak avgjørelsene sto det i Marokko som i Tyskland mennesker med menneskelige følelser og menneskelige erfaringer, mennesker med tvil og mennesker med tro. Og det var i denne menneskelige verden MRA hadde noe å gi. Det var det gode budskapet om at det finnes riktige handlinger og gale, at synd kan tilgis, hat kan helbredes og at Gud har en plan for den som vil lytte til Ham og adlyde.

Da nyhetene om det som var skjedd i Marokko ble kjent, søkte representanter for andre land også kontakt med MRA. De kom til Caux, og de inviterte representanter for MRA til å besøke sine land. Ingen regler fantes og initiativet lå hos representantene for de respektive land, så noe mønster for hva som foregikk, finnes ikke. Hver hendelse var en ny og unik begivenhet. Og slike begivenheter fant sted bl.a. i Tunis, Nigeria, Kongo, Kenya, på Kypros og i form av større aksjoner i Japan og Brasil.

"Afrikas historie" fortalt av professor Basil Davidson ble vist i norsk fjernsyn våren 1954 og omtalte begivenhetene i Nigeria. Dr. Nnamdi Azikiwe var høvding for den østlige folkegruppen i Nigeria. Senere ble han for en periode valgt til president for hele landet med dets 75 millioner innbyggere. Blandt venner het han alltid bare "Mr. Zik". Det var da han uventet dukket opp i MRA's konferansesenter i Caux i Sveits i 1949 at vi lærte ham å kjenne. Sommerkonferansene var slutt, og det var bare et par hundre mennesker tilstede, vesentlig ungdom fra hele verden, som tok del i et treningsseminar.

Han var en høy, ruvende skikkelse med en rungende bassrøst. Det sto formelig skrevet "HØVDING" med store bokstaver utenpå ham, og med en høvdings verdighet opptrådte han. Sin skolegang og første utdanning hadde han fått ved misjonsskoler i Nigeria. Siden hadde han studert jus og tatt en doktorgrad ved et amerikansk universitet. Penger til å betale studiene hadde han tjent som profesjonell bokser og ved å spille i jazzband. Deretter var han dradd hjem til Nigeria for å engasjere seg i kampen for landets utvikling og frigjøring.

Han var nå blitt formann for et nasjonalråd for Nigeria og Kamerun, med mandat til å ta de nødvendige skritt til en snarlig avvikling av det britiske kolonistyre. Fem av lederne for nasjonalrådet var dradd til Europa for å forhandle om frigjøringen som deres folk ventet på. De var reist direkte til London hvor de hadde hendt seg til kolonidepartementet for å legge frem sin sak for ministeren. Men der var de bare blitt avvist, uten at de kunne begripe hvorfor.

Vi fikk tak i engelske aviser, hvor høvdingenes besøk var

omtalt. Der ble det nærmest drevet gjøn med dem. Bilder viste dem i tilsiktet uheldige og komiske situasjoner. Og det ble raljert over folk fra Afrika, som trodde de kunne komme uanmeldt til London og få møte koloniministeren.

Dagene i England var blitt en ydmykende opplevelse for stamme-
høvdingene som representerte sitt lands nasjonalråd. De var kommet seriøst innstillet på å bidra til en avvikling av kolonistytet i fredelige former, men hadde ikke engang fått anledning til å legge frem sin sak. De departementsfunksjonærene de hadde hatt kontakt med hadde ikke oppfattet alvoret i situasjonen. Og de hadde ikke regnet med at delegasjonen kunne ha en alternativ plan å falle tilbake på dersom de ikke nådde frem overfor de britiske myndighetene.

Hva denne planen gikk ut på, kom først senere for en dag. Men skritt ble tatt for å iverksette den. Delegasjonens medlemmer, med unntak av mr. Azikwe, dro nå hjem igjen til Nigeria for å treffe forberedelsene til en vepnet oppstand. Den skulle innledes med en massakre av de engelske koloniherrene. Signalet til start skulle gis fra Europa av Zik. Etter planen skulle han nå dra videre til Prag for å delta i en kommunistdominert menneskerettighetskonferanse. I en tale der skulle han gi en erklæring om frihetskampene som nå brøt ut i Nigeria. Han skulle deretter dra videre til Moskva for å gjøre avtale om våpenleveranser.

Før han dro fra London var han imidlertid blitt invitert til et middagsselskap hos en engelsk familie. Der traff han folk som var levende interessert i forholdene i Afrika. Da kaffe ble servert og gjestene var samlet rundt kaminen, satte en av dem seg til flyglet og spilte for dem. Mr. Zik fortalte senere at det da med ett sett ble klart for ham at han her ble behandlet som hedersgjest, og at det var for ham engelskmannen satt og spilte. Før han gikk, ble han sammen med etpar av de andre gjestene invitert til å besøke senteret for Moralsk Opprusting i Caux, på veien til Prag.

Da han ankom i Caux, var han stadig opprørt og dypt krenket over hvordan hans delegasjon var blitt behandlet i London. Nå hadde han i det minste møtt folk han kunne snakke med. Selv deltok jeg ikke i samtalene, men det kunne høres på lang lei at her fikk dype og voldsomme følelser utløp.

Over telefonen hadde Zik stadig kontakt med sine venner i Nigeria, og ga dem ordre om å se tiden an. Og til sine forbindelser i Prag ga han beskjed om at han ble forsinket. Jeg hadde arbeid i resepsjonen hvor telefonboksene sto. Ordene som ble sagt, kunne jeg ikke forstå, men jeg hørte stemmene som runget gjennom hallen. Det var harde ord fra en mann med brennende overbevisning. Og telefonen fortsatte å ringe, flere ganger om dagen. Den ene dagen gikk, og den neste. En uke gikk. De intense samtaler endret karakter. Det var tydelig at Zik ble roligere og gladere etterhvert. Så kom dagen da han ba om et møte med oss alle. Vi kom sammen i den store hallen i undrende spenning. Det lå i luften at her kom noe usedvanlig til å skje. Da Zik tok ordet, var det høvdingen for en av Afrikas store folkestammer og en talsmann for Nigerias 75 millioner innbyggere som talte. Og som talte med en verdighet, klarhet og kraft som den dag idag gir gjenklang i mitt indre øre.

"Imorges ble jeg klar over at jeg har vært her sammen med dere i mere enn en uke, og at det i disse dagene ikke et øyeblikk har vært i min bevissthet at jeg er neger. Det er noe som aldri har hendt meg før." Og han fortalte at han hadde fått sin skolegang på misjonsskole og var vokset opp i den kristne tro. Men da han ble eldre og kom ut i arbeidslivet, var det ikke mange der som snakket om eller brydde seg om religionen. Etterhvert var han kommet til å tro at de kristne prinsipper bare gjaldt i den enkeltes private liv og ikke i næringsliv og samfunn, og slett ikke i den politiske verden.

Og han fortalte videre om sitt engasjement sammen med de andre stammehøvdingene i en plan for å frigjøre landet fra det britiske kolonistyre. Forberedelser var allerede truffet, og alt lå klart for en vepnet oppstand. Men før et blodig opprør ble iverksatt, hadde de bestemt seg for å gjøre et forsøk på å vinne friheten gjennom fredelige forhandlinger. Det var bakgrunnen for at delegasjonen var dradd til Europa. Skulle det ikke lykkes å nå frem gjennom forhandlinger med engelskmennene, var det planen at Zik skulle dra til Prag og videre til Moskva.

Så fikk vi høre om fiaskoen i London, og om middagsselskapet han var blitt invitert til. Der hadde han møtt mennesker som var brennende overbevist om at den kristne religion og de kristne forpliktelser også gjaldt i samfunnsliv og politikk. De hadde invitert

ham hit til Caux. Her hadde han funnet igjen troen han hadde fått på skolen i sin barndom, og forbindelsen den hadde med hans liv som politiker. Og samtidig hadde han fått ny tro på at en fredelig løsning av kolonispørsmålet kunne finnes.

"Jeg forplikter meg her for dere til å godta de kristne prinsipper om ærlighet, renhet, uselviskhets og kjærlighet også for mitt politiske arbeid. Og nå drar jeg tilbake til London for å gjøre et nytt forsøk på å få kontakt med myndighetene på denne basis."

Så reiste han.

Det eneste vi kunne gjøre, var å vente. Jeg hadde nær sagt at vi satt med klokken i hånden. Vi måtte bare tro og stole på at en løsning måtte komme, og at den måtte komme før noe brøt løs i Nigeria.

Etter bare noen dager kom telegrammet. Dr. Azikwe satt på flyet hjem til Nigeria hvor hans venner ventet på ham. Og han hadde med seg bindende tilsagn om en forestående avvikling av kolonistyre.

Frigjøringen av Nigeria ble feiret i hovedstaden Lagos som en jublende folkefest. En representant for det engelske kongehus var til stede som æresgjest. Vi så filmopptak fra festlighetene i professor Davidsons TV-serie om Afrikas historie.

Historien er senere bekreftet av Bjørn Hallstrøm, den gang aktiv kommunist og redaktør av en partiavis i Sverige. Han hadde i oppdrag å sitte ved siden av Zik i flyet til Prag, og hadde i lommen manuskriptet til talen Zik skulle holde og dermed utløse oppstanden og massakren i Nigeria. I Prag var han blitt arrestert for å ha mistet Zik.

Det siste jeg har hørt om Zik, var da jeg traff en student fra Nigeria for noen år siden. Han fortalte at dr. Nnamdi Azikwe nå ville stille som kandidat til presidentvalget igjen, og at han har vært aktiv i landets politiske ledelse gjennom alle år siden frigjøringen.

Å vurdere Frank Buchmans innsats i verden lar seg neppe gjøre på noen adekvat meningsfylt måte. Det som interesserte ham var jo ikke hans egen innsats, men hva han kunne inspirere andre til å gjøre. Hva han kunne inspirere dem til å gjøre, ikke i lydighet

Over telefonen hadde Zik stadig kontakt med sine venner i Nigeria, og ga dem ordre om å se tiden an. Og til sine forbindelser i Prag ga han beskjed om at han ble forsinket. Jeg hadde arbeid i resepsjonen hvor telefonboksene sto. Ordene som ble sagt, kunne jeg ikke forstå, men jeg hørte stemmen som ringer gjennom hallen. Det var harde ord fra en mann med brennende overbevisning. Og telefonen fortsatte å ringe, flere ganger om dagen. Den ene dagen gikk og den neste. En uke gikk. De intense samtalenes ender karakter. Det var tydelig at Zik ble roligere og gladere etterhvert. Så kom dagen da han ba om et møte med oss alle. Vi kom sammen i den store hallen i undrende spenning. Det lå i luften at her kom noe usædvanlig til å skje. Da Zik tok ordet, var det høvelingen for en av Afrikas store folkestammer og en talsmann for Nigerias 75 millioner innbyggere som talte. Og som talte med en verdighet, klarhet og kraft som den dag idag gir gjenklang i mitt indre øre. "Imorges ble jeg klar over at jeg har vært her sammen med dere i mer enn en uke, og at det i disse dagene ikke er øyeblikk har vært i min bevissthet at jeg er neger. Det er noe som aldri har hendt meg før." Og han fortalte at han hadde fått sin skolegang på misjonsskole og var vokst opp i den kristne tro. Men da han ble eldre og kom ut i arbeidslivet, var det ikke mange der som snakket om eller prøvde seg om religionen. Etterhvert var han kommet til å tro at de kristne prinsipper bare gjaldt i den enkelte private liv og ikke i næringsliv og samfunn, og sluttet ikke i den politiske verden.

Og han fortalte videre om sitt engasjement sammen med de andre stammebevegelsene i en plan for å frigjøre landet fra det britiske kolonistyre. Forberedelser var allerede trufet, og alt lå klart for en vepner oppstand. Men før et blodig opprør ble iverksatt, hadde de bestemt seg for å gjøre et forsøk på å vinne friheten gjennom fredelige forhandlinger. Det var bakgrunnen for at delegasjonen var dradd til Europa. Skulle det ikke lykkes å nå frem gjennom forhandlinger med engelskmennene, var det planen at Zik skulle dra til Prag og videre til Moskva.

Så fikk vi høre om flaskene i London, og om midtagselskaper han var blitt invitert til. Der hadde han møtt mennesker som var brennende overbevist om at den kristne religion og de kristne prinsipper også gjaldt i næringsliv og politikk. De hadde invitert

mot Buchman, men mot Guds Hellige Ånd.

Stortingspresident C.J.Hambro, Buchmans venn gjennom årtier, skrev i sitt forord til førsteutgaven av Buchmans taler: "Vi vet at alltid når vi har vært tro mot ham (F.B.), har vi vært tro mot oss selv". Og en tør vel slutte at det Hambro her mener, er mot Guds plan for oss selv.

I sin aller siste hilsen til sine venner umiddelbart før han døde, uttalte Buchman: "Jeg ønsker å se verden styrt av mennesker som er ledet av Gud. Hvorfor ikke la Gud styre hele verden?"

Disse tankene er i pakt med visjonen han fikk i Cambridge i 1921 og med troen han hadde bygget på fra sin tidlige barndom. "Hjertets reenhet er at ville eet", sa Danmarks store kristne filosof. Og Frank Buchmans liv var en slik sluttet enhet, én sammenhengende streben etter å finne og følge Den Hellige Ånd som kunne lede ham skritt for skritt fremover mot å fullføre Guds plan for det.

Og tusener av mennesker over hele verden har mottatt inspirasjon gjennom hans innsats. I større og mindre grad og på de forskjelligste måter. Og vi står overfor spørsmålet: Hvordan realisere denne arven? At det ikke har noen mening å forsøke å kopiere Buchman eller gjenta hans innsats, er innlysende. At hver og en på sitt felt kan følge Den Hellige Ånds ledelse og skritt for skritt strebe mot å finne og fylle Guds plan, er like innlysende.

Men et spørsmål blir stående igjen: Hva har Buchman, Oxfordgruppen og Moralsk Opprustning gitt oss som samfunn? I hvilken grad og på hvilken måte er vårt samfunnssyn påvirket, endret, løftet? Her synes å ligge noe som venter på bearbeidelse og bevisstgjøring.

Som et menneske gjennom livet er i en stadig utvikling, synes det klart at også vårt samfunn, vårt felles liv som menneskehet, også er i utvikling. Våre samfunnsbegreper er ikke permanente, de er i utvikling, og forhåpentlig vekst. Og hva er det som styrer denne veksten? Naturlover? Tilfeldigheter? Eller våger vi å tro at Gud har en plan også for vårt samfunn? Og tør vi våge oss ut på dypt vann og lete etter den? Det vi må søke, er selvsagt ikke en opplinjert plan med fastlagte detaljer, men en visjon, et overordnet mål å styre mot eller la oss lede av.

Mennesker har, inspirert av Buchman, Oxfordgruppen og Moralsk Opprustning, gjort et utall erfaringer som peker ut over det personlige mot det samfunnsmessige plan. Det synes å være verd et forsøk

å samle sammen og registrere og å se på disse erfaringene for å vurdere om de antyder noe mønster. Et mønster som kan gi oss grunnlag for å begynne å bygge opp en samfunnsvisjon.

Studerer en begivenhetene rundt Buchman og MRA, er det bare ett trekk som er felles: det at der intet fellestrekk finnes.... Hver situasjon var ny og ble møtt på en ny måte. "Tenk for kontinenter" var hans faste frase. Tenk for mennesker, og tenk for kontinenter. Landegrenser var realiteter for ham, men det virket ikke som om de veiet så tungt i hans visjoner for en ny verden. En kapitalistisk verden bygget på pengemakt eller en kommunistisk verden bygget på politi og våpenmakt syntes å stå ham like fjernt. Da John Rockefeller jr. tilbød å bygge opp og finansiere en misjonsorganisasjon med Buchman som leder, måtte han svare neitakk. Ånd styrt av penger var ikke hans vei.

Studerer en Buchmans arbeid for å søke etter en linje i det, må det nødvendigvis, målt med menneskers øyne, virke forvirrende. Det finns visst bare en eneste linje i det, og den linjen heter lydighet. Lydighet mot den Hellige Ånd.

Studerer en apostelen Paulus og hans innsats med sikte på å finne en linje, vil en vel heller ikke hos ham finne noe av det mennesker vanligvis kaller en linje eller en plan. Men den lydighet Paulus handlet i, synes å avdekke noe av den Hellige Ånds plan for verden.

Intet vettugt menneske kan forestille seg en etterfølger etter Paulus. Han var, og må være, en engangsforeteelse. Men du verden for en inspirasjon som kan hentes og er blitt hentet ut av den! Uten enhver sammenligning forøvrig har Buchman også det ved seg at han ikke kan kopieres eller etterfølges. Men noe annet er å hente inspirasjon til å lete seg videre fremover mot Guds plan for verden.

+ + + +
Frank Buchman på annen hånd

Garth Lean har skrevet en bok om Frank Buchman. En omfattende biografi. Det kostet ham og utallige medarbeidere fem års arbeid. Takket være den ble et materiale reddet for ettertiden som ellers ville gått tapt.

Og så var det bildet de gir av F.B. Er det riktig? Et umulig spørsmål å besvare. Det gis tusener av enkeltbilder som er omhyggelig kontrollert at de ikke skal få med noe som ikke er riktig.

Men likevel. F.B. er ikke til å forstå. Han blir stående gåtefull og ubegripelig midt mellom tusener av korrekte, kontrollerte bilder av ham.

Kan årsaken være at han på en måte var to? En relativt alminnelig småbyamerikaner fra et godt hjem. Flink, samvittighetsfull, arbeidsom og flittig. Som etterhvert gjorde suksess i sin bransje og slo seg frem i verden til berømmelse (og fordømmelse) og døde gammel og mett av dage - noe sløvet og til slutt blind.

Og samtidig var han noe helt annet og ganske ubegripelig. Han var som et hull eller et rør eller en tunnel som Den Hellige Ånd kunne blåse gjennom. Når Den Hellige Ånd lignes med en vind, må det ha sammenheng med at vinden alltid selv bestemmer når og hvor og hvordan den skal blåse. Storm og bris og stille, fra nord og syd og øst og vest. Ingen meteorolog kan dirigere den.

Folk som hadde lufttette hus med skoddene for, så Åndens vind aldri kunne merkes i deres omgivelser, avskydde F.B., hvis de da overhodet møtte ham. Men folk som levet i fri luft i åpen atmosfære og hadde ett eller annet stort eller lite felt eller sted hvor de kunne observere Åndens vind eller høre dens brus, - de oppfattet noe ved F.B. som fikk dem til å lytte.

Og F.B. så vel det som sitt livs oppgave: å få den som hørte og følte Åndens pust, til å åpne sine vinduer på vidt gap og ta imot alt det Ånden ga, - og handle deretter.

Og så var det noe mere: "Dere skal gå ut og bringe mitt evangelium til hele verden" F.B. var jo prest. Prest i den kristne kirke fullt og helt uten forbehold på noe felt. I evig trofast arbeid for å gjøre Jesu evangelium klart for alle i sin fulle rikdom og bredde.

Det var dette med dimensjonen på det evangeliet som ble tatt imot som naget og plaget F.B. i verden. Det som gjaldt den hele og fulle verden, hele menneskeheten, hele individet og hele verden, møtte han så ofte innskumpet og fortørket til overholdelse av tradisjonelle rutiner og former.

Han kunne være sint. Han kunne eksplodere i raseri over folk

Å samle sammen og registrere og å se på disse erfaringsene for å vurdere om de anvender noe mestert. Et mestert som kan gi oss grunnlag for å begynne å bygge opp en samfunnsstruktur.

Studier en begivenhetene rundt Buchman og MRA, er det bare ett trekk som er felles: det er at det interjellestrekk finnes. I vår situasjon var det og ble mest på en ny måte. "Tenk for kontinentet" var hans faste frase. Tenk for mennesker, og tenk for kontinentet. Landegrensene var realiteter for ham, men det virket ikke som om de var så tungt i hans visjoner for en ny verden. En kapitalistisk verden bygget på pengeakt eller en kommunistisk verden bygget på politikk og våpenmakt syntes å stå ham like fjærnt.

Da John Rockefeller jr. tilbød å bygge opp og finansiere en missionsorganisasjon med Buchman som leder, måtte han svare nektende. Ånd styrt av penger var ikke hans vei.

Studier en Buchmans arbeid for å søke etter en linje i det som det nødvendiggjør, målt med menneskers øyne, virke forvirrende. Det finnes visst bare en eneste linje i det, og den linjen heter lydsighet. Lydsighet mot den Hellige Ånd.

Studier en apostelen Paulus og hans innsats med sikte på å finne en linje, vil en vel heller ikke hos ham finne noe av det mennesket vanligvis kaller en linje eller en plan. Men den lydsighet Paulus handlet i, synes å avdekke noe av den Hellige Ånds plan for verden.

Interessant menneske kan forestille seg en etterfølger etter Paulus. Han var, og må være, en engangsfølelse. Men da verden for en inspirasjon som kan høres og er blitt hørt ut av den. Utan enhver sammenheng forøvrig har Buchman også det ved seg at han ikke kan kopieres eller etterlignes. Men noe annet er å hente inspirasjon til å lete seg videre fremover mot Guds plan for verden.

Frank Buchman på annen hånd

Gärth Lean har skrevet en bok om Frank Buchman. En omfattende biografi. Det koster ham og utallige medarbeidere fem års arbeid. Takket være den ble et materiale tapt for ettertiden som ellers ville gått tapt.

som skrudde ned og reduserte Guds uendelige, umålelige nåde til en praktisk nytterreligion, tilpasset etter den enkeltes behov.

Det er spennet i F.B., mellom den alminnelige småbyamerikaneren han alltid hevdet at han var, og mennesket fylt av Guds Ånd, som er F.B.

"I want to use you to remake the world". Tanken som fanget og fylte F.B. den dagen i Petty Cury i Cambridge. Det var en ordre. På en måte en marsjordre mot et mål. Hvor langt frem det er til det målet, vet vi ikke.

F.B.s første reaksjon var at det var en ordre om, som et første skritt, å bygge opp en styrke. F.B. så umiddelbart at ordren gjaldt ikke ham alene. Og en styrke bygget han opp av en kvalitet hvis make vel ikke er sett i verden. Og innsats mot målet gjorde den, ledet av F.B. Overveldende innsats.

Men F.B. kunne ikke vare evig. Han fikk vel 20 år med full arbeidskraft. Senere fikk han slag og levte ytterligere 20 år som inspirator og rettleider, uten å kunne ta de store, tunge arbeidsbyrdene.

Men oppgaven å gjenskape verden - å bygge verden ny - var gitt.

Mange av F.B.s trente menn og kvinner lever ennå, men de vil også falle bort en dag. Og ordren står ved makt. Saken er: ordren ble gitt F.B., som var forberedt til å kunne begripe den og bære den ut til mennesker. Hans styrker fikk den, og kjempet videre. De vil dø en dag, men ordren står ved lag. Tiden er inne - ordren er gitt. Verden er moden.

Ordren var gitt til oss alle, ikke bare til F.B. - eller til F.B. og hans styrke. Det er en definitiv ordre gitt til oss alle. F.B. var redskapet til å overbringe ordren. Men å gjennomføre den, ligger nå på andre. F.B.s styrker gjorde den kjempeinnsats å gjennomføre aksjoner som gjorde det mulig for mennesker å forstå ordren. Nå er det opp til oss å gjennomføre den.

Den virkelige vanskelighet for F.B. må ha vært sentrertheten om ham selv, om hans oppgaver, hans uttalelser, hans gunst. Han

gjorde ikke noe kompromiss i dette, og måtte derfor bli ensom midt i vrimmelen av tilhengere.

F.B. var en gåte. Ikke fordi han var hemmelighetsfull. Han var tvert imot ekstremt åpen mot dem som sto ham nær. En hel del mennesker levde og arbeidet nært sammen med ham gjennom lange tider, på hans gamle dager da han nær sagt bestandig var hjelpeløs. Nettopp for dem, de som mest direkte visste mest om ham, syntes han mest gåtefull.

Jeg har kjent mange av dem. Kloke, våkne mennesker, mange av dem med stor evne til å se og å forstå, og til å skrive ned og beskrive det de opplevet. De opplevet utrolig meget, leste og skrev han korrespondanse for ham. Jeg tror jeg har lest mestedelen, eller i hvert fall en stor del av det de har skrevet, i nok så mange bøker. Men jo mere en leser, jo klarere blir det at det gjenstår en rest av mystisk karakter som en ikke begriper. Han synes å ha mottatt, ikke nå og da, men stadig, innsikter som ligger i overkant av eller over det hans venner mottok.

Som en parallell har jeg tenkt på W.A.Mozart. Han komponerte uopphørlig. Skrev ned i rasende fart, en fart som er likefrem ubegripelig. En enkelt gang tre store symfonier på 14 dager. Og ikke en strofe er uinteressant eller likegyldig. Hver takt er originalt, nyskapende arbeid. Han åpnet på en måte veier til nye felter eller sfærer av musikk for menneskeheten. Han brøt grensene for det en til da hadde regnet for det høyest mulige og oppnåelige i musikkens verden.

Det er over F.B. noe tilsvarende grensesprengende (selvsagt uten enhver sammenligning av de to menn forøvrig).

Men det blir stående noe igjen. Selv om vi har utrolige mengder av detaljer om F.B., må vi akseptere at en gåte blir stående, noe ukjent, ugripbart for jordnær fornuft. Han var troens mann, Åndens mann. Ånden som driver oss - i hvert fall noen av oss nå og da - mot et mål vi ikke kjenner, med en makt vi ikke forstår. Eller som vi avviser og benekter.

For F.B. var vanskeligheten hele tiden den at han så og skjønte ting som hører Guds Rike til, som folkene rundt ham ikke så og ikke skjønte. En evig spenning. Den må ha kostet ham en dyptliggende ensomhet. Lengselen, dragningen mot Guds kjærlighet, som

han samtidig fryktet, må ha vært hans drivkraft. Frank har, synes det, ikke akseptert at folkene rundt ham ikke skulle være i stand til å gjøre det samme som han gjorde. F.B. kunne jo ikke sette tak for de andres vekst. En evig spenning må ha vært der, en labilitet. Absolutt tillit og vennskap og samtidig absolutt krav om selvstendig vekst, ansvar og tillit direkte under Den Hellige Ånd.

F.B. var et alminnelig menneske. Men et menneske i hvem der var en så stor grad av lydighet mot den Hellige Ånd at Gud kunne handle gjennom ham. Noe ble gjennom F.B. åpenbart om Guds plan for verden som verden uten ham ikke ville ha kjent. F.B. sa ofte om seg selv at han var en alminnelig synder, at han ikke hadde noe som ikke enhver av oss andre kunne ha. At F.B. mente det, handlet ut fra det og stilte krav til sine medarbeidere ut fra det i hvert fall tidvis, er klart. Og det er også klart at det tidvis kunne være krav som det var umulig for dem å leve opp til.

F.B. synes å ha hatt noe av profetens egenskaper. Noe av evnen til å se deler av Guds plan for mennesker og for verden utover hva folk flest har mulighet for å se. Han måtte derfor kreve en absolutt lydighet av sine medarbeidere. En lydighet som han forutsatte skulle fungere sammen med og samtidig med at de hadde samme handlefrihet og ansvar som han selv.

Lett kan det ikke ha vært å stå ham nær som medarbeider. Men det må samtidig ha gitt et løft og en innsikt som gjorde at mennesker kappedes om å tjene ham. Og det var måten han trenet sine medarbeidere på. De fikk på en eller annen måte være med på å tjene ham og bære byrdene ved å iverksette hans planer og å realisere hans arbeid i kortere eller lengere tid.

Frank Buchman ville ikke snakke teologi som fag. Han forkynnte evangeliets sannheter, kjempet for å gi nøkkelsannhetene i en enkel, umiddelbart forståelig form for det enkelte menneske, men passet aldri på å binde seg til noe fagteologisk standpunkt. Han siktet bevisst mot hele verden, "å bringe evangeliet ut til

allverden". Han avviste teologer i Norge som ville eksaminere ham om hans tro, "prøve ham" om han holdt mål teologisk. Selv tror jeg han mente at teologene fikk lese hans tro ut av hans gjerninger, av hva som skjedde rundt ham. Kunne de ikke lese gjerningene, ville de heller ikke forstå ordene.

F.B. så uten tvil at en verdenskrig var en overhengende fare i 1930-årene. Og han satset, bedømt ut fra hans arbeid i disse årene, alt han hadde og evnet på å avverge den. Han så at faren kom fra Tyskland og søkte å tale til Tyskland gjennom de land omkring som det kunne være håp om at Tyskland ville høre på. Han satset alt han evnet og tok svær risiko på å ødelegge sitt navn og rykte på å bygge de kontaktene han hadde i landet, på å nå frem med sitt budskap til dets ledere.

Innsatsen kunne synes forgjeves, men var den det? Den ga ham bakgrunn til straks det var mulig etter krigen å ta opp igjen kontaktene, denne gang for å gå inn for en forsoning i Europa. Å få leget sår slik at Europa kunne få en fremtid. Dette forsoningsarbeidet gikk han inn for på to plan. Politiske ledere måtte oppleve noe som gjorde det mulig å møte og å finne løsninger i samarbeid med den tidligere fiendes politiske ledere (personifisert gjennom Schuman - Adenauer). Det måtte skje en forsoning mellom folkemassene, slik at de ville kunne akseptere en fremtid i fred og samarbeid.

+ + + +

F.B. sa: "Gud har på en vidunderlig måte ledet meg til mennesker Han har forberedt for det".

F.B. ville, om han hadde lest ovenstående, muligens i raseri ha hevdet at dette ikke er hans verk eller innsats, og at den som prøver å tillegge ham ære for noe av det, ikke har forstått det fnugg av hva som foregikk. F.B.'s innsats var det ene: blindt å lyde, å vente på det tidspunkt han ble kalt til det å adlyde ordre som måtte bli gitt ham av Den Hellige Ånd.

Her er leksen å lære for oss andre. Leksen som har gyldighet for alle, store og små, og under alle forhold, i hverdagens rutiner, ved menneskers viktige avgjørelser, i samfunnsspørsmål og i rikspolitiske saker.

han samtidig frekter, må ha vært hans drivkraft. Frank har, synes det, ikke akseptert at folkene rundt ham ikke skulle være i stand til å gjøre det samme som han gjorde. F.B. kunne jo ikke sette tak for de andres vekst. En evig spenning må ha vært der, en labilitet. Absolutt tillit og vennskap og samtidig absolutt krav om selvstendig vekst, ansvar og tillit direkte under Den Hellige Ånd.

+ + + +

F.B. var et alminnelig menneske. Men et menneske i hvem det var en så stor grad av lydlighet mot den Hellige Ånd at Gud kunne handle gjennom ham. Noe ble gjennom F.B. åpenbart om Guds plan for verden som verden uten ham ikke ville ha kjent.

F.B. sa ofte om seg selv at han var en alminnelig syndner, at han ikke hadde noe som ikke enhver av oss andre kunne ha. At F.B. mente det, handlet ut fra det og stilte krav til sine medarbeidere at fra det i hvert fall tidvis, er klart. Og det er også klart at det tidvis kunne være krav som det var umulig for dem å leve opp til.

F.B. synes å ha hatt noe av profetens egenskaper. Noe av evnen til å se deler av Guds plan for mennesker og for verden utover hva folk flest har mulighet for å se. Han måtte derfor kreve en absolutt lydlighet av sine medarbeidere. En lydlighet som han forventet skulle fungere sammen med og samtidig med at de hadde samme handlingsfrihet og ansvar som han selv.

Lette kan det ikke ha vært å stå ham nær som medarbeider. Men det må samtidig ha gitt et løft og en innsett som gjorde at mennesker kappes om å tjene ham. Og det var måten han trenet sine medarbeidere på. De fikk på en eller annen måte være med på å tjene ham og bare byrjene ved å ivertsette hans planer og å realisere hans arbeid i kortere eller lengere tid.

+ + + +

Frank Buchman ville ikke snakke teologi som lag. Han forkynte evangeliet som sannhet, kjempet for å gi menneskerettene i en enkel, umiddelbart forståelig form for den enkelte menneske. Men passet på aldri å blinde seg til noe teologisk standpunkt. Han sikret beviset mot hele verden: "Å bringe evangeliet ut til

Skal en nærme seg F.B. med håp om å forstå noe av ham, må en akseptere dualismen. En står overfor en småbyamerikaner med en meget spesiell livserfaring etter høyst ekstraordinært levnetsløp, og en står samtidig overfor en mystiker som lever et "hemmelig" liv med sitt hjerte bundet til en åndelig virkelighet i evig streben mot Guds verden. Og dette sitt hemmelige liv snakket han ikke om. Den som ikke selv kjente og forsto noe av dette liv, fikk ikke vite noe om det. Men til dem han møtte som selv var åndens mennesker, har han til tider latt det komme frem.

F.B. kunne ikke snakke om sine langsiktige planer. Det ville ha utløst dannelse av en organisasjon, og med en organisasjon kunne F.B. ikke arbeide. Den Hellige Ånd tåler ikke å bli forhastet eller vedtatt ved avstemning eller styrevedtak.

Det var F.B.'s innsats rettet for Tyskland før krigen som ga ham apparatet til å bruke etter krigen, for å skape forsoning, for å få Europa igang igjen. Han kunne ikke avverge krigen, men satset alt på å muliggjøre forsoning og gjenreisning etter den.

Denne F.B.'s innsats vil neppe kunne bli registrert i historien så lenge historien skrives på maktpolitisk og materialistisk grunnlag som nå. Men om åndsverdier blir gjenoppdaget og brukt som målestokk i fremtiden, vil den utvilsomt bli vurdert som en skjellsettende innsats.

Vil en forstå F.B., må en akseptere at han hører med blandt mystikerne. Blandt de religionens menn som i noen grad, større eller mindre, oppfattet og så ting som ikke oppfattes av gjennomsnittsmennesket. Om hans mystiske evner var medfødt, om de var en følge av måten han arbeidet på – altså erhvervet – eller om de var opptrent, vet jeg ikke.

Folk rundt F.B. forsøkte som en selvfølge å gjøre ham til leder for en bevegelse. Dette måtte han avvise, men uten å avvise menneskene. Han kjempet for å få dem til å forstå hvem han

48
allverden". Han svarte teologer i Norge som ville eksaminere ham om hans tro, "prøve ham" om han holdt mål teologisk. Selv tro jeg han mente at teologene fikk lese hans tro ut av hans gjerninger, av hva som skjedde rundt ham. Kanskje de ikke lese gjerningene, ville de heller ikke forstå ordene.

F.B. så uten tvil at en verdenskrig var en overhengende fare i 1930-årene. Og han satset, bedømt ut fra hans arbeid i disse årene, alt han hadde og evnet på å avverge den. Han så at faren kom fra Tyskland og søkte å tale til Tyskland gjennom de land omkring som det kunne være håp om at Tyskland ville høre på. Han satset alt han evnet og tok avers risiko på å edelgje sitt navn og tykke på å bygge de kontaktene han hadde i landet, på å nå frem med sitt budskap til dets ledere.

Innsatsen kunne synes forjefes, men var den det? Den ga ham bakgrunn til straks det var mulig etter krigen å ta opp igjen kontaktene, denne gang for å gå inn for en forsoning i Europa. Å få laget sån slik at Europa kunne få en fremtid. Dette forsoningsarbeidet gikk han inn for på to plan. Politiske ledere måtte oppleve noe som gjorde det mulig å møte og å finne løsninger i samarbeid med den tidligere fiendes politiske ledere (personifisert gjennom Schuman - Adenauer). Det måtte skje en forsoning mellom folkemassene, slik at de ville kunne akseptere en fremtid i fred og samarbeid.

+ + + +

F.B. sa: "Gud har på en vidunderlig måte ledet meg til mennesker. Han har forberedt for det".

F.B. ville, om han hadde vært overbevisende, muligens i tasset ha hevdet at dette ikke er hans verk eller innsats, og at den som prøver å tillegge ham noe av det, ikke har forstått det innblikk av hva som foregikk. F.B.'s innsats var det ene: blinde å lyde, å vente på det tidspunkt han ble kalt til det å adlyde ordre som måtte bli gitt ham av Den Hellige Ånd.

Her er lekser å lære for oss andre. Leksen som har gyldighet for alle, store og små, og under alle forhold, i hverdagens rutiner, ved menneskers vitelige avgjørelser, i samfunnsprosesser og i religiøse saker.

virkelig var.

F.B. var en overraskende kombinasjon. På den ene siden en genial administrator med usedvanlig praktisk sans og handlekraft. Og samtidig var han en religiøs mystiker. Denne dobbeltheten er det som særpreger ham. En dualisme som var usynlig for dem av hans medarbeidere som ikke kjente mystisk religiøsitet som en realitet, og måtte derfor alltid gjøre F.B. fascinerende, men uforståelig.

Den som vil vite utførlige data og fakta om hans liv og innsats, kan finne dem i den engelske journalist og forfatter Garth Leans bok "Frank Buchman, a life", Constables forlag, 1985.

Når F.B. ikke vill ha noen form for organisasjon, intet apparat (bortsett fra nødvendig minimum av juridisk person for å kunne ha eiendom), henger det sammen med hans mål: å lære menneskene å være lydige mot Gud alene, å la seg lede av Den Hellige Ånd, som frie mennesker, forpliktet av dette mål alene. Han fratok sine venner alt det de støttet seg til subsidiært, inklusive støtten å være nære venner av F.B., av å være akseptert av F.B.

Det var mennesket, fritt under Gud, forpliktet av Gud alene og i disiplinert lydighet mot Gud, som var hans mål. Og samtidig var det hans mål å gjenskape verden, å bygge opp en styrke av mennesker til å ta seg av denne oppgaven.

Det var en paradoksal situasjon. Målsettingen var dualistisk. Tilsynelatende styrte han i to vidt forskjellige retninger samtidig. Det må ha vært alt annet enn lett å arbeide ved hans side. Det ser ut til at det, mens F.B. levde, var umåtelig vanskelig å forstå ham. Paul Campbell sa engang "Vi kom til å ta fra hverandre det vi ikke fikk av Frank". Jeg forsto det som varme og vennskap, bevisstheten om å høre til. Det de ikke forsto, var at F.B. bare kunne akseptere "å høre Kristus til". Han avviste all denne tilhørighet for å få frem nødvendigheten av å være under Den Hellige Ånd.

Det var og er paradoksalt, men det er selve grunnlaget for et kristent sosialt liv og menneskesamfunnet. Det er den absolutte forutsetning for det demokratiske samfunn. Bundet til Gud, forpliktet til moralske normer og lojal mot alle medmennesker.

Tilsynelatende konflikt på konflikt. Men så komplisert er den verden vi lever i. Mennesket selv må utvikle seg, ta i bruk

Skal en kunne seg F.B. med håp om å forstå noe av ham, må en akseptere dualismen. En står overfor en småbysmystiker med en meget spesiell livsorientering eller høyere eksistensiell livsorientering, og en står samtidig overfor en mystiker som lever et "hemmelig" liv med sitt hjerte bundet til en åndelig virkelighet i evig streben mot Guds verden. Og dette står hemmelig liv snakket han ikke om. Den som ikke selv kjente og forsto noe av dette liv, fikk ikke vite noe om det. Men til den han møtte som selv var åndens mennesket, har han til tider latt det komme frem.

F.B. kunne ikke snakke om sine langsigtede planer. Det ville ha utløst dannelse av en organisasjon, og med en organisasjon kunne F.B. ikke arbeide. Den Hellige Ånd taler ikke å bli forstøttet eller vedtatt ved avstemning eller styrevedtak.

Det var F.B.'s innsett rett for Tyskland før krigen som ga ham apparatet til å bruke etter krigen, for å skape forsoning. For å få Europa igang igjen. Han kunne ikke avvege krigen, men satset alt på å muliggjøre forsoning og gjenreisning etter den.

Denne F.B.'s innsett vil neppe kunne bli registrert i historien så lenge historien skrives på maktpolitisk og materialistisk grunnlag som nå. Men om åndesverdi blir gjenopdaget og brukt som målestokk i fremtiden, vil den utvilsomt bli vurdert som en skjellensende innsett.

+ + + +

Vil en forstå F.B., må en akseptere at han hører med blandt mystikere. Blandt de religionens menn som i noen grad, større eller mindre, oppfattet og så ting som ikke oppfattes av gjennomsluttede mennesker. Om hans mystiske over var medfødt, om de var en følge av måten han arbeidet på - altså erhvervet - eller om de var opprent, vet jeg ikke.

+ + + +

Folk rundt F.B. forsøkte som en selvfølge å gjøre ham til leder for en bevegelse. Dette måtte han avvise, men uten å avvise menneskene. Han kjempet for å få dem til å forstå hvem han

virkelig var.

F.B. var en overraskende kombinasjon. På den ene siden en genial administrator med usædvanlig praktisk sans og handlegreie. Og samtidig var han en religiøs mystiker. Denne dobbeltheten er det som utpreget ham. En dualisme som var avgjørende for den av hans medarbeidere som ikke kjente mystisk religiøsitet som en realitet, og måtte derfor alltid gjøre F.B. fascinerende, men uforståelig. Den som vil vite utlærte data og fakta om hans liv og innsats, kan finne dem i den engelske journalist og forfatter Garth Leans bok "Frank Buchman, a life", Constables forlag, 1985.

Når F.B. ikke vill ha noen form for organisasjon, interapparat (fortsettelse av minimum av juridisk person for å kunne ha eiendom), henger det sammen med hans mål: å lære menneskene å være lydlige mot Gud alene, å la seg lede av Den Hellige Ånd, som ligger mennesket, forpliktet av dette mål alene. Han trakk sine venner til det de støttet seg til subsidiært, inklusive støttet å være nære venner av F.B., av å være ekspektant av F.B. Det var mennesket, fritt under Gud, forpliktet av Gud alene og i disiplinert lydlighet mot Gud, som var hans mål. Og samtidig var det hans mål å gjenskape verden, å bygge opp en styrke av mennesker til å ta seg av denne oppgaven.

Det var en paradoksal situasjon. Målsætningen var dualistisk. Tilsvarende styrte han i to vidt forskjellige retninger samtidig. Det må ha vært alt annet enn lett å arbeide ved hans side. Det ser ut til at det, mens F.B. levde, var umåtelig vanskelig å forstå ham. Paul Campbell sa engang "Vi kom til å ta fra hverandre det vi ikke fikk av Frank". Jeg forsto det som varme og vennskap, bevisstheten om å høre til. Det de ikke forsto, var at F.B. bare kunne akseptere "å høre Kristus til". Han avviste all denne tilhørigheten for å lå frem nødvendigheten av å være under Den Hellige Ånd.

Det var og er paradoksal, men det er selve grunnlaget for et kristent sosialt liv og menneskesammenheng. Det er den absolutte forutsetning for det demokratiske samfunn. Bundet til Gud, forpliktet til moralske normer og lojal mot alle mennesker. Tilsvarende konflikt på konflikter. Men så komplisert er den verden vi lever i. Mennesket selv må utvikle seg, ta i bruk

evnene i seg selv til å kunne forstå, akseptere og glede seg ved de uendelige rikdommer som ligger i et liv orientert, forpliktet til alle disse sider samtidig. Umulig? Ja, hvis du ikke aksepterer Guds mirakler.

Mozart gjenskapte ikke øret, men han lærte menneskeheten å ta en større del av sin hørselssans i bruk. Og det ble en varig utvidelse av menneskenes evne.

